

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorm Omnium Generalium Et Provincialium Collectio Regia

Ab anno DCXLIX. ad annum DCLXXVI.

Parisiis, 1644

Concilium Toletanum VIII. LII. Episcoporum, XVII. Kalend. Ianuarii Anno Domini Nostri Iesu Christi DCLIII. Celebratum tempore Martini papae, regnante Reccesuintho rege, aera DCXCI. Est vero ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-15300

NOTA SEVERINI BINII.

Quo tem-
pore habi-
tum.

^a *Concilium.*] Præsentia Clodouei regis, quem anno Domini 664. diem obiisse scribit auctor appendicis ad Gregorium Turonensem, non patitur post prædictum annum 664. hanc Synodum collocari: vtque eadem anteponatur Clypiacensi Concilio, non admittit subscriptio Andoberti Parisiensis ecclesiæ episcopi. Nam Clypiacensis habita fuit sub Landerico Parisiensi episcopo, vt patet ex verbis Aimoini supra allegatis. His itaque de causis visum est mihi, hanc Synodum Cabilonensem ad hæc Vitaliani tempora referendam esse.

CONCILIVM TOLETANVM VIII.

ANNO
CHRISTI
653.

LII. EPISCOPORVM, XVII. KALEND. IANVARI

ANNO DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI DCLIII.

Celebratum tempore Martini papæ, regnante Recce-
fuinto rege, ^a æra DCXCI. Est vero prouinciale.

I. De catholica fidei plenitudine.	clasticarum dignitatum offi-
cia, ad coniugia redeunt.
II. De incauto iuramento.	
III. De his qui sacrosanctos ordi-
nes muneribus assequuntur, &
fautoribus eorum.	VIII. De non ordinandis his, qui
psalmorum, canticorum seu hym-
norum ignari sunt.
IV. De incontinentibus episco-
pis.	IX. De his qui pretextu incommo-
dæ aegritudinis, quadragesima
ieiunium soluunt.
V. De incontinentibus presbyteris,
ac diaconibus, & feminis qua-
talibus coniunguntur.	X. De his qui aut per auctorita-
tem, aut per vim ordinati sunt.
VI. De incontinentibus subdiaco-
nibus.	XI. De confirmatione vniuersa-
lium decretorum.
VII. De his qui post assumpta ec-	XII. De Iudæis.

ANNO quinto orthodoxi, atque gloriosi, & vera cle-
mentia dignitate * perspicui, Reccefuinti regis, <sup>præci-
pui</sup>
cum nos omnes diuinæ ordinatio voluntatis, eiusdem prin-
cipis serenissimo iussu, in basilica sanctorum apostolorum
ad sacrum Synodi coegisset aggregari conuentum, dies
tandem lætitiæ, appetitu diuissime præoptatus, & gra-
tus adfuit, & iocundus, tanto nostri pectoris auidiori vo-
to susceptus, quanto ad remedium salutis extiterat anhe-
lantium præcordiis exquisitus. Cumque ex more vnus-
quisque nostrum ordini suo sedes debitas occupasset, &
euentum rei, tranquillæ intentionis expectatio sustine-

ANNO
CHRISTI
633.

* dulcis
vt filius
nos co-
hort.

* lati hu-
miles red.

* gloriæ
deferens
part.

* apta
decreta

* ne

* submit-
tar,

* profus
alma ve-
stra

ret, adest serenissimus princeps pia religione plenissimus, & summo laudum titulo gloriosus, qui sese nostro cœtui reddens acclinem, vt hunc omnipotenti Domino precibus commendaremus, astans, * dulcissimus hortatus est verbis, grates referens Deo virtutum, quod suæ iustificationis implentes decretum, in vnum fuisset adunati Concilium. Sed cum tam pie humilem cognouisset eius sanctæ animæ voluntatem, & tam sublimis gloriæ celsitudinem videremus acclinem, tanta sumus in Dei gloriam exultationem succensi, vt grates illi debitas & honorem * lati redderemus, & cernui. Sed quanto exulterat principem humilitatis ordo sublimis, tanto ad exercitia summa virtutis instruebant exempla sacratissimi principis formam nostræ religionis. Tum relatis Deo laudibus, de vnitatis alternæ prouentu, magna nos cum tranquillitatis gratia allocutus est, dicens:

Et si summus auctor rerum me diuæ memoriæ domini & genitoris mei temporibus in regni sede subuexit, atque ipsius * gloriæ participem fecit, nunc tamen cum ipse requiem æternarum adeptus est mansionum, ea quæ in me totius regiminis transfusa iura reliquit, ex toto diuina mihi potentia subiugauit. Vnde quia regendorum membrorum causa, salus est capitis, & felicitas populorum, non nisi mansuetudo est principum, votiue decreui vobis coram positis, & votorum meorum deliberationem sanctione patula referare, & studiorum * acta sincera exhibitione deferre. At vero quia anhelum peccatus sese in promissorum complementa diffundit, * nec pigredine fessum retardationis oneribus sese * submittit, longam prosecutionem compendio breuitatis adstrinxi; & quidquid productionibus loquelarum in concione diffundere potui, totum in tomi huius complicamento * respersum calamo vestræ sanctitudini offerre decreui: id magno precatu deliberationis exhortans, vt quæcumque illic detinentur ascripta, valido attendatis intuitu, sagaci perscrutemini studio, ac de his, quæcumque extiterint placita Deo, vestri oris ad nos sacro referantur oraculo.

Accepto deinde oblato nobis tomo, agentes Domino gratias acclamauimus: *Gloria in excelsis Deo, & in terra* Luc. 2.

pax hominibus bonæ voluntatis. Post huius exultationis beatæ gaudium, & cælestis gloriæ hymnum, eidem sacro principi benediximus, referatoque inuoluto tomo, hæc inibi contexta reperimus.

ANNO
CHRISTI
633.

In nomine Domini, Flavius Reccesuinthus rex reuerendissimis patribus in hac sancta Synodo residentibus.

SANCTI Spiritus admirabili dono regulam fidei meam solidam tenens, & instructam agnoscens, atque in honorem eius diadema gloriæ cum cordis humilitate profertens, illo lætus auditu, quod omnes reges terræ feruiunt & obediunt Deo, en reuerendi patres, excelsiori mihi venerationis honore sublimes, coram vobis aduenio, in gratiam mansuetudinis meæ, beatitudinis vestræ * testimonium conuocans; & ad testimonium visionis vestræ memet coram omnipotentis Dei nutibus tremendis acclinans; referens illi corde læto gratias opulentas, quod vos clementia voluntatis ipsius, ex nostræ celsitudinis iussu, ad huius sanctæ congregationis votium dignatus est deducere cœtum; confidens tam mihi, quam vobis, & in præsentium serie temporum, & in futurorum longitudine sæculorum, eius adesse gratiæ præmium: quoniam & * vestræ concordia in conueniendo vnanimem ac religiosum demonstratis affectum, & dispositionis meæ in regendis populis, quam pium sit, * poteratis patenter agnoscere votum. Nunc igitur quia * momenti locutio longæ * dictionis non capit excessum, quid de sancta fide nouerim, quam cælitus illapsam mihi per sanctorum apostolorum, sequentiumque patrum ora cognoui, seu quæ de secuturis negotiis, pro quibus hunc conuentum vestræ congregationis coadunare percensui, intimare decreuerim, in huius tomi serie conscripta tenete, ac relecta * prænoscite, & cunctis, quæ tenore eius nostræ amplitudinis potestas impressit, vestræ beatitudinis grauitas effectum tam prompte ac miseranter impendat, quam nostræ mansuetudinis serenitas hæc vobis implenda commendat.

Exordium itaque allocutionis meæ, ex definitione sanctæ fidei inchoans, cetera quæ * futura sunt, prosecutionibus intimanda, velut supra soliditatem petræ constru-

ANNO
 CHRISTI
 655.

aturus, annectam: vt operis mei ædificium congressurus,
 eo sequentia validius ponam, quo decētius firmissima præ-
 tulerim prima. Itaque coram se reuerentia vestra habeat,
 quod nosse non ambigit, me orthodoxæ fidei veram, san-
 ctâ & sinceram regulam, de corde puro, & conscientia bo-
 na plenissime habere, veraciter scire, * & fortissime retine-
 re; atque ita eam complecti, venerari, atque diligere, sicut
 eam apostolica traditio * dedit, sicut eam sancta Synodus
 Nicæna constituit, sicut Constantinopoli sanctorum pa-
 trum congregatio definiuit, sicut Ephesini primi cœtus
 vnitas affirmauit, sicut Calchedonensis Concilii definitio
 protulit: hanc cum fidelibus seruans, * propriis gentibus
 tenendam insinuans, hanc populis alienis annuntians; vt
 in illa glorificans Deum, & * in tempore mortalium me
 summæ diuinitatis felicitas assequatur; & in terra viuenti-
 um hereditas a me gloriæ capiatur. En reuerendissimi
 patres quantum ad veritatem fidei sanctæ pertinuit, ex to-
 to animam meam suæ confessionis titulos explicuisse ho-
 norificentia vestra pensauit. Iam nunc magnopere arbi-
 tror esse mihi * opportunius, quæ intendimus, societati
 eiusdem veræ fidei studia sanctæ operationis innectere;
 ne hanc aut sine operibus mortuam habeamus, aut * non
 plenitudinis suæ dignitate perspicua decidat inhonestâ:
 dum scriptura non silente de quibusdam infertur, *qui dicunt* Tit. 1.
se nosse Deum, factis autem negant. Vt ergo hanc fidem supra
 lapidem illum solidatam, quem reprobauerunt ædifican-
 tes, idem tamen a Domino factus est in caput anguli, &
 est admirabilis in oculis nostris, plenius habeamus, eius-
 que insignibus decentius exornemur, attendite cuius o-
 peris fructum, cuiusque operationis * argumentum stu-
 diis huius sanctæ fidei consociare velimus, & innectere
 quantocius præoptemus. Itaque reuolutis retro tempori-
 bus, ita vos, omnemque populum iurasse recolimus, vt
 cuiuscumque ordinis vel honoris persona, quæ in necem
 regiam, excidiumque Gothorum gentis, ac patriæ dete-
 cta fuisset vel cogitasse noxia, vel egisse, irreuocabilis sen-
 tentiæ multatus atrocitate, nusquam mereretur veniæ re-
 medium, vel alicuius temperantiæ perciperet qualecum-
 que subsidium. At nunc, quia graue onerosumque cense-
 tur, dum pietatis actibus graui contradictione hæc sen-

* firmissi-
 me

* docet,

* ad hæc
 saluan-
 dos infi-
 deles in-
 uitans, in
 hæc sub-
 iectos
 populos
 regens,
 hanc
 prop.
 * inter
 mortales

* oppor-
 tunius e-
 nicendū,

* ne in-
 honesta
 a plenit.

* augmē-
 tum

Psal. 117.
 Matth. 21.
 Marc. 12.
 Luc. 20.

In 7. Toletana Synodo.

1. Tim. 4.

Rex ab episcopis vult doceri.

tentia resultasse perpenditur, & sic funditus damnationis ad stipulationem retinetur, ne pietati, quæ Apostolo præcinita ad omnia utilis est, quicumque aditus * referretur, vestris hæc committo fidenti animo sacris pertractanda iudiciis, ac dirimenda sententiis. Vnde iam vestrum erit, inspirante vobis miseratione diuina, ita vtriusque discriminis temperare mensuram, ne aut * iuramenti conditio teneat reos, aut impietatis vltio habeat inhumanos: sicque vestri nos instruat forma iudicii, vt subiectos populos, nec in profanationibus habeamus subditos, nec impietatis vinculis doleamus * comminatos.

Post huius conuentionis alloquium, sequentium nequens causas negotiorum, simili que subiungimus vos intendere attentione, decernimus attestantes vniuersitatem vestram, per summæ diuinitatis coæqualem, coæternam & inseparabilem trinitatem, atque illius mysteria sacramenti, quo incarnatum Dei Filium de Spiritu sancto & Maria virgine pro salute mundi vera fides in toto orbe denuntiat, atque aduentum eiusdem Iesu Christi Filii Dei Domini nostri, quo perimendi sunt impii, & regnum eius, quo glorificandi sunt sancti, vt quæcumque negotia de quorūlibet querela vestris auditibus extiterint patefacta, cum iustitiæ vigore misericorditer, & cum temperamento miserationis iustissimæ, * cum nostra conuentione terminetis in legum sententiis, quæ aut deprauata consistunt, aut ex superfluo, vel indebito * coniecta videntur, nostra serenitatis accommodante consensu, hæc sola quæ ad sinceram iustitiam, & negotiorum sufficientiam conueniunt, * inordinetis; Canonum obscura quædam, & in dubium versa, in meridiem lucidæ intelligentiæ reducat; omniumque negotiorum conuentus, ordinumque status, qui in vestram extiterint deuoluti præsentiam, ita maiorum regulis concordantes iustissime, pie ac temperanter constituere studeatis, vt & mihi, qui ad studiorum fructus bonorum anhelō, pars beatorum adueniat, & vos, quoniam implentes voluntatem Dei, me non spernitis imprecantem, regio beatitudinis æternæ suscipiat, & visio delectationis Dei sibi perenniter inhære concedat. Vos etiam illustres viros, quos ex officio palatino huic sanctæ Synodo interesse * primatus obtinuit, ac nobilitas spectabilis

ANNO CHRISTI 650. * refertur,

* in iuramento cond.

* contra-minatos.

* concorditer terminentur in legum collecta

* ordinatis,

* mos primarius

ANNO CHRISTI 653: honorauit, & experientia æquitatis plebium rectores exigit, quos in regimine socios, in aduersitate fidos, & in prosperis amplector strenuos, per quos iustitia leges implet, miseratio * leges inflectit, & contra iustitiam legum, moderatio æquitatis temperantiam legis extorquet, adiurans obtestor per omne illud admirabile, & solum vnus sacræ fidei sacramentum, * quo venerabilem omnium sanctorum patrum sum obtestatus Conuentum, vt ad cunctæ veritatis, ac discretionis iustissimæ formulam ita animos dirigatis, vt nihil a consensu presentium patrum, sanctorumque virorum aliorum * mentes ducentes obtutu, quidquid innocentia vicinum, quidquid iustitiæ proximū, quidquid a pietate non alienum, vel soli Deo cognoueritis existere placitum, instanter, modeste, & cum omni dignemini intentione complere; scientes quia in eo quod hæc mea salubria vota completis, vos Deo amabiles assignatis; & in eo quod decretorum * vestrorū edicta fauoris exhibitione corroboro, me vobiscum simul Deo placitum assigno. In commune iam vobis cunctis & ex diuino cultu ministris idoneis, & ex aula regia rectoribus decenter electis diuini nominis adiuratione constrictis, adiucio consensionis meæ verum purumque promissum: vt quodcumque iustitiæ, aut pietati, salutarique discretioni vicinum decernere, seu adimplere cum * nostro consensu elegeritis, omnia fauente Deo perficiam, & aduersus omnimodam controuersiarum querelam, principali auctoritate muniam, ac defendam; * promissis illis, quæ ad domesticos fidei regula veritatis pertinuisse probauit. Adhuc aliud a beatitudinis vestræ conuentu eiusdem fidei * auiditas sancta deposcit, connectente me * in sequestrationis confinio causam, quæ * a nostro dogmate probatur extranea: quam licet per me lucrari Christus * exoptet, inimicam sibi tamē esse non ambigit, donec quod ardentem optat, euidenter obtineat. Iudæorum scilicet vitam, moresque denuntio, quorum tantummodo noui terram regiminis mei pollutā esse peste contagii. Nam cum Deus omnipotens omnes ex hac regione radicitus extirpauerit hæreses, hoc solum * sacrilegii dedecus instantia corrigat, aut vltionis suæ vindicta disperdat. Ex iis enim quosdam traditionis errore vetustæ video retine-

* legis impletur,

* & per venerabilem omnium sanctorum patrum (per quos obtestor) sanctum Conuentum. * mentes ducentes obtutu,

* nostrorum

* sancto

* promissis

* deuotio

* in sequentis traditionis conf. * vestræ dignitati * exhortetur

* sacrilegii dedecus

re iura perfidia; quosdam vero sacri baptismatis expiatos ablutione, ita in apostasia * dolo relapsos errorem, vt detestabilior inueniatur in eis * profanatio blasphemiae, quam in illis, quos nondum constat purificatos esse regenerationis * sacro liquore. Pro quo bonae intentionis agone, & lucro fidei verae, obsecro reuerentiam beatitudinis vestrae, atque per supra taxatum contestor tremendae coniurationis tenorem, vt absque omni fauore, vt absque omni personarum partis ipsorum acceptione, quidquid ad Domini & redemptoris mei Iesu Christi veram fidem, verumque pertinet * amorem, de his iubeatis ardentem & verissime Deo, ac fidei meae placitam sententiam dare. Vt sicut mihi diuina pietas regimen fidelium dedit, cum quibus se a me glorificari cognoscit, ita quoque infidelium assequi tribuat lucrum, in quibus & voluntatis suae fieri bonum, & eius aduenisse congaudeam venerabile regnum. Datum sub die decima septima Kalendarum Ianuariarum, anno feliciter quinto gloriae regni nostri. * In nomine Domini, Flauius Reccesuindus rex hanc fidei & bonae voluntatis meae deliberationem manu mea subscripsi.

Relecta tomi pagina, vel finita, cum glorificassemus Deum de fidei principalis auditu, & de bonae voluntatis eius affectu, ad * peragendum causarum ceterarum negotium statim vertimus animum, simulque sumus exorfi * iudicium.

I.

Tunc primae narrationis exortu, verae fidei nobis tractatus occurrit: vt incipientes de illa primitus loqui, inde soliditatis auspicemur exordium, vnde sacrae sumptimus natiuitatis initium. Quatenus assertionum * nostrarum forti praemissa sententia, quidquid subsequenter aduenerit de actis negotiorum, fortius * subsistere valeat * seriem decretorum. Itaque vnus sacrae fidei veram professionem, veramque regulam tenere, nos tota virtute animi & profitemur, & acclamamus, cunctisque percipiendam, ac retinendam plena deliberatione incessanter praedicamus & pandimus; sicut a sanctis apostolis ostenta docetur, sicut a sequentibus patribus orthodoxis disserta probatur, sicut etiam in sanctis illis synodalibus gestis verissime confirmata dignoscitur; in quibus Arii, Macedonii, Nestorii, vel Eutychetis insanissimus error & dilucide proditur, &

radi-

ANNO
CHRISTI
655.* dolco,
al denuo
* prola-
tio
* sacre* hono-
rem,* Item
subscri-
ptio: In
nom.* perage-
darum

* initiu.

* sancta-
tarum* sustine-
re
* serie re-
cto

ANNO
 CHRISTI
 655.

radicitus extirpatur: sicut denique^b in sacris missarum so-
 lennitatibus concordī voce profiteamur, ac dicimus:

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, fa-
 ctorem cæli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium
 conditorem: & in vnum Dominum Iesum Christum, fi-
 lium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæ-
 cula; Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex
 Deo vero; natum non factum, homouision Patri, hoc est,
 eiusdem cum Patre substantiæ: per quem omnia facta
 sunt, quæ in cælo, & quæ in terra: qui propter nos, & pro-
 pter nostram salutem^{*} descendit, & incarnatus est de Spi-
 ritu sancto, ex Maria virgine, & homo factus est; passus
 sub Pontio Pilato; sepultus, tertia die resurrexit. Ascendit
 ad cælos, sedet ad dexteram^{*} Patris: inde venturus in
 gloria iudicare viuos & mortuos; cuius regni non erit fi-
 nis. Credimus in Spiritum sanctum, Dominum, viuifica-
 torem, ex Patre & Filio procedentem, cum Patre & Fi-
 lio adorandum, & glorificandum; qui locutus est per pro-
 phetas: ^{*} in vnam catholicam atque apostolicam eccle-
 siam. Confitemur vnum baptisma in remissionem pecca-
 torum. Expectamus resurrectionem mortuorum, ^{*} vitam
 futuri sæculi. Amen.

* descen-
 dit de cæ-
 lis, incar.

* Dei pa-
 tris om-
 nipoten-
 tis:

& vnā

* vitam

Huius sanctæ fidei regula idcirco nunc tractatus non
 recipit aperturam, quia & a sacris doctoribus abunde
 constat exposita, & imminentium causarum negotia nos
 ad alia pertrahunt peragenda.

II.

Secundæ disputationis occurſu adfuit negotium tam
 difficile, quam & graue, in quo de refugis atque perfidis
 disputatione commota; vtrumne posset eorundem tem-
 perari sententia damnatorum, magno satis conatu est ex-
 quisitum. Sed cum illarum series conditionum, ad quas
 decursis non longe temporibus pro eorum penuria, ho-
 stilitatis vastitas^{*} nos iurare coegerat, nostris esset audi-
 tibus recensita, tantam reperimus obligationis illic inesse
 censuram, vt macularum suarum nodositas non tantum
 videretur prohibitionem dedisse transgressionum, quan-
 tum conclusisse viscera pietatum. Aderat enim, quod in v-
 troque paucior agebat, & ne sancti nominis profanatio fie-
 ret, & ne miserationis operatio interiret: quia ex Dei no-

Conc. To-
 let. 7. c. 1.

* non

minis profanatione non aberat, * quod tenebat; & ex prohibitione pietatis aderat, quod tadebat. Dumque alterno periculorum obiectu * se prolatae sententiae compugnarent, periclitabamur * in bifido partium dissidentium calle, quo * diremptionis tramite iudicium properaret. Sed cum gressibus disputationis nostrae sese difficultatis congressio * deuia obiecisset, properandi tandem relicto discrimine, cum fragore singultuum, & imbribus lacrymarum, ad Deum, qui pietatis fons est, verba simul & corda conuertimus, orantes: Adspira sancte Spiritus, & ducito nos in portum voluntatis tuae, sedatis fluctibus ignorantiae nostrae. Ecce enim periculorum syrtes: in litore cursus nostri * peruenimus, atque * huiusmodi obuiantibus naufragiorum obicibus, quo * dispositionis nostrae vela pandamus, * attentius consideratione non cernimus. Sed adspira rursus sancte Spiritus, & dato nobis te donante nosse quod iubeas, ac te iuuante implere posse quod iusseris: vt & * perlustrando illumines, quod nescimus, & adiuuando * proficias, quod implere paueamus. * Si iam ergo in te quiescentes, erroneorum fluctuum pauoribus abdicatis, commercia nos * iubes disponere pacis, inchoemus illa, quae & in gloriam tuae omnipotentiae conferantur, & humanae saluti te * adnitente donentur. Temporibus non procul excursis, cum quorumdam * refugarum tumultuosa seditio frequenter vastationes terris inferret, & scandala populis cum excidiis irrogaret; adeo vt captiuorum turmas * reducere, & desolationes terrae, quae tali concussa sunt peste, quilibet conatus nequeat reparare, & * actum est vi potius necessitatis exortae, quam deliberatione iudicii, vt contra eosdem, eisdemque simillimos, cum omni fere populo acerrima iuramenta daremus. Vnde iurasse nos per attestationem diuini nominis, conditio iuramenti demonstrat, & neresolui queat, sacrae scripturae auctoritas instat: scribitur namque in Exodo: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: neque enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpsit nomen Domini Dei sui frustra.* Item in Leuitico: *Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini Dei tui. Ego Dominus.* At vero, quia illata pressurarum acerbitas resolui possit ac debeat, tam vinculorum & lamen-

ANNO
CHRISTI
655.* quiter-
rebat,
* sibi
* anci-
pites in
* dire-
ptionis,
al. dire-
ctionis
* & de
via nos
abiecif-
set,* proue-
niunt,
* hincin-
de
* disputa-
tionis
* atten-
tionis* per te
lustrando
* perficias* Simus
ergo in te
requies-
centes, &
erc.* iube
* annuen-
te* refuta-
torum* duce-
rent, &
ecclesia-
rum de-
solatio-
nes face-
rent, que
tali
* exactu22. q. 4. Necesse est.
Exod. 20.

Leuit. 19.

ANNO CHRISTI 650. *horror infinuat, torum *error infinuet, quam eiusdem auctoritatis Dominicæ præcepta commendant. Etenim iuxta veterem translationem ita quosdam per Isaiam graui exprobratione Dominus increpat, dicens: *Væ filiis desertionis, dicit Dominus: fecistis consilium non per me, & sponsonem non per spiritum meum, adiuere peccatum super peccatum.* Item Ieremias: *Iniquitates nostræ declinauerunt ista, & peccata nostra amouerunt bona a nobis: quia inuenti sunt in populo meo impii, & laqueos statuerunt ad dispergendos viros, & comprehenderunt. Vt laqueus instans plenus volatilibus, sic domus eorum plenæ dolore.* Et per Michæã: *Heu mihi anima, quia perit reuertens ad terram; & qui corrigit, inter homines non est: omnes in sanguine iudicantur; unusquisque proximum suum tribulat tribulatione; in malum manus suas præparant.* Ad beneficentiam certe, quæ diuinis oculis tanto est gratior, quanto & inuenitur esse præstantior. sic nos Isaias instruit, dicens: *Dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes.* Paulus etiam vas electionis: *Pietas ad omnia utilis est.* Et Iacobus: *Iudicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium.* Ioannes item: *Qui odit fratrem suum, homicida est: & scitis, quia omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.* Et per *semetipsum veritas: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* Et iterum: *Dimittite, & dimittetur vobis: si autem non dimiseritis, nec pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra.* Ecce sunt Dominicæ iussiones hinc inde ad stipulata firmissima cautione præcepta: ac proinde quia sunt diuini oris prosecutione taxata, manebunt per omnia æterna lege præfixa. Quid ergo? numquid aut *iuramenti iustitiam, aut *misericordiæ pacem sibi contraire narrabimus, dum scriptum sit: *Misericordia & veritas obuauerunt sibi, iustitia & pax se cõplexæ sunt?* aut quia controuersiarum lapsus sese in *contentione diffundunt, ideo vnus partis assertionem narrabimus non implendam? *Cur alterius assertio partis iacturæ *comminatur instantiam? & quia iuramenti custodia ultionem non temperat pauescendam, idcirco impietatis atrocitas mortem pariet execrandam? Absit: etenim si publicis sacramentorum gestis (quod Deus auertat) a quibuslibet illicita, vel non bona extitisset conditio alligata, quæ aut iugulare animam patris, aut agere compelleret stuprum sacratissimæ vir-

*anima mea,
 *perit reuertens a terra;
 *tribulat omnes in malum

*semetipsum

*iuramentum iustitiæ,
 *iuramentum misericordiæ
 *contentionem

*ne patiatur

Isa. 30.

Ierem. 5.

Isa. 58.

1. Tim. 4.
 Iacob. 2.

1. Ioan. 3.
 Luc. 6.

Matth. 6.

Psalm. 84.

12. q. 4. Si public. luo p. 12. cap. 9.

ginis, numquid non tolerabilius esset stultæ promissionis
reiicere vota, quam per inutilem promissionum custo-
diam, exhorrendam criminum implere mensuram? Quod
si ita est, quomodo crederetur vnius obseruantia iussionis
esse fons pietatis, cum emitteret * riuulos vltionis? Aut
quænam illa esset sacræ obseruatio legis, quæ sacrilegia
committeret * prauitatis? Vel cuius mensuræ æquitas vide-
retur, vt ex vnius præcepti cautela, necis exoriretur im-
manitas truculenta? At nunc non ita contendimus, vt con-
tentionum diuortis concitatis, nos ipsos contentio-
nis certaminibus misceamus. Est vere pax in vtroque quod
dicimus: quia sic Spiritus sanctus iter nostrum ac cursum
temperat, vt in nullo * deuium hoc * a sua dispositione se-
cludat: vnde plena iam voce, pleniori fide, plenissimaque
intentione prædicimus, atque in tota sanctæ ecclesiæ vni-
uersitate prædicamus pariter & optamus, nulla profana-
tione solius & summæ diuinitatis nomen existere assu-
mendum, nullo periurii sacrilegio indebite profanandum,
nullo vsquam contractu fallaciæ contingendum. Nam si
attestante veritate, propter profanationem periurii eui-
tandam prohibetur omnino iurare, cum dicitur: *Sit sermo
vester, est, est, non, non: quod autem plus his est, a malo est:* quo-
modo impunitum erit, nomen tantæ gloriæ voluntarie
profanasse, dum in eo taxata fides dignoscitur interisse?
vel quatenus pacis fœdera * in gentium dissidia liga-
buntur, si non iuramenti pacta sanctiori integritate ser-
uentur? Etenim omne quod in pacis * fœdere venit,
tunc solidius subsistit, cum iuramenti hoc interpositio ro-
borat. Sed & omne quod animos amicorum conciliat,
tunc * fixius durat, cum eos sacramenti vincula ligant.
Omne etiam quod * testis adstipulat, tunc verius constat,
cum id adiectio iurationis affirmat. Quod si & testis desi-
ciat, innocentis fidem sola iurifurandi taxatio manife-
stat. Hinc & vt * mentibus humanis diuina voluntas pan-
deret quod volebat, ne labens fragilitas pro incerto tene-
ret, quod inuolantæ veritatis promissio exprimebat, per
Isaiam loquitur, dicens: *Ego Dominus, & non est alius; in
memetipsum iuraui.* Si ergo tantæ institutionis limite sunt
votiuia iuramenta seruanda, quis alienorum a veritate
hæc adstruat execrabiliter violanda? Stabunt ergo sa-

ANNO
CHRISTE
633.* tribulos
* probi-
tatis?* deius
nos casus
a disp.
* a se se-
cludat.

Matth. 5.

Iuo p. 12. c.
2. 22. q. 1.
Omne
quod.

Isa. 45.

* moti-
bus hu-
manis

ANNO
CHRISTI
633.

cræ auctoritatis viuida iussa, nec vana profanatione erunt aliquatenus temeranda. Verum ne iuramenta, quæ data sunt, videantur in nos ita penitus miserationum conclusisse præcordia, vt nullam de pietatis affectu animæ viscera concipiant indulgentiam paritura: sic stabilitis contractibus * iuramenti, sinum misericordiæ aperimus, atque ita cunctis Deo placita deuotione misereri censemus, vt nos nec iuramenti teneat cautio reos, nec inhumanitas faciat execrandos. Occurrere certe miserorum ruinis debet subsidio vnusquisque, quo valet, & releuatione alienæ vindictæ, a se Dei remouere vindictam: libat enim Domino prospera, qui ab afflictis pellit aduersa. * Inde Iob, ante passionis experientiam * impudens patientibus, quod in passionis suæ patientia memorabat, suarum virtutum catalogum texens, inter cetera sic connectit: *Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.* Et paulo post: *Flebam quondam super eum qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.* Hinc & Salomon: *Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses.* Quibus sanctæ auctoritatis instructi decretis, nec sanctum nomen profanasse nos constat, quod nullatenus profanandum vox nostræ prædicationis insinuat; & indulgentiæ visceribus adapertis, licet oris sui professione damnati difficile mererentur absolui (iuxta quod scriptum est: *Sanguis tuus super caput tuum; os enim tuum locutum est aduersum te.* Et iterum: *Ex ore tuo iustificaberis, & ex ore tuo condemnaberis*) tamen pietatis intuitu, & parcendi viam pandimus, qui & misericordiam prorogamus. Huius sane promissionis incaute crudam, cruentamque temperare sententiam illam quam maxime compellimur causa, quod hæc duo mala licet sint omnino cautissime præcauenda, tamen si periculi necessitas ex his vnum * temerare compulerit, id debemus resolvere, quod minori nexu noscitur * obligare. Quid autem ex his leuius, quidve sit grauius, * pro rationis acumine inuestigemus. Etenim dum periurare compellimur, creatorem quidem offendimus, sed nos tantummodo maculamus: cum vero noxia promissa complemus, & Dei iussa superbe contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori mortis

* iuramento

* Vnde Iob, iuuante passionis sue experientia, impeditur patientibus passionis suæ patientiam memorabat, suarumque virt. * imprudens

* temperare
* obligari
* pietatis acumine, al. puræ rationis

Iob. 29.

Iob. 30.

Prov. 24.

1. Reg. 2.
Matth. 12.

Distin. 77. c.
Duo mala.
Iuo p. 12. c.
16.
Buc. l. 12. c.
29. & c. 84.

gladio trucidamus : illic enim duplici culparum telo per-
cutimur, hic tripliciter iugulamur. Restat ergo vt eo no-
stra pergat sententia, quo misericordiae patuerit via : qua
ita Domino probatur accepta, vt plus eam cupiat quam
sacrificia veneranda, dicente ipso : *Misericordiam * volui, * volo,*
& non sacrificium. * Ac indulgentiae concessa licentia, mi- * Hac
serationis ipsius opus in gloriosi principis potestate redi-
gimus ; vt quia Deus illi miserendi aditum patefecit, re-
media pietatis ipse quoque non deneget : quae ita princi- * perfi-
pali discretione moderata * persistunt, vt & illis sit ali-
quatenus misericordia contributa, & nusquam gens, aut
patria per eosdem, aut periculum quodcumque perfer-
rat, aut iacturam, haec miserationis obtentu temperaf-
se sufficiat. Ceterum quaecumque iuramenta pro regia
potestatis salute, vel * contractatione gentis & patriae vel * confi-
hactenus sunt exacta, vel deinceps extiterint exigenda, * al. confu-
omni custodia, omnique vigilantia insolubiliter decer-
nimus obseruanda, a membrorum truncatione, mor- * religa-
tisque sententia * religione penitus absoluta. Sed ne pra-
uarum mentium versuta nequitia nosmet ad periurii
quandoque deuocet culpam, nec a sanctae fidei regula
hanc asserat venire sententiam, tam diuinae auctoritatis
oracula, quam praecedentium patrum assera huic nar-
rationi curauimus innectenda. Etenim incommutabilis
idemque semper existens Dei summi natura praecellens,
sua saepe in sacris literis legitur mutasse promissa, & pro
22. q. 4. In-
commutab.
22. q. 4. In-
commutab.
miser cordia temperasse sententiam. Vnde quamlibet sit
impassibilis atque immutabilis, * idem tamen deitate fir-
missima, crebro tamen eius & iuramenta leguntur, &
poenitentia : quae sacris extant mysteriis * adoperata. Iu-
rare namque Dei, est a seipso nullatenus ordinata con-
uellere : poenitere vero, eadem ordinata, cum voluerit,
immutare. Sic enim per Ieremiam dicit : *Repente loquar*
aduersus gentem & aduersus regnum, vt eradicem & destruam,
*& disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa * a malo suo, * super*
quod locutus sum aduersus eam, agam & ego poenitentiam su-
per malo, quod cogitavi vt facerem ei. Et per Ezechielem :
Ezech. 33. *Si dixerio iusto, quod vita viuatur, & * confisus in iustitia sua * conuer-*
fecerit iniquitatem : omnes iustitiae eius obliuioni tradentur, & in
iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem di-

Osea 6.
Matth. 9.

* Hac

* perfi-
ranti,* confi-
tutione
al. confu-
tatione* religa-
tione* idem qui-
dem eius-
demq; dei-
tatis, licet
sint dicta
firmis.
* adoper-
ta.* conuer-
sus a

ANNO CHRISTI 653. *xero impio: Morte morieris; & egerit pœnitentiam a peccato suo, vita viuet, & non morietur.* Si ergo nostra conuersio sic diuinam mutat sententiam, cur miserorum tantæ lacrymæ, vel * pressura tam crudam non * temperet ex miseratione vindictam? Hinc etiam populo Israelitico sæpe vltio promissa suspenditur, & Niniuitarum perditio diuinæ sententiæ permutatione sedatur.

At vero illustri laudum titulo præclarus auctor Ambrosius in libro de officiis primo, huiuscemodi rei causa sic loquitur: Est enim contra officium nonnunquam, promissum soluere, sacramentum custodire: vt Herodes, qui iurauit, quoniam quidquid * petitus esset, daret filiæ Herodiadis: & necem Ioannis præstitit, ne promissum negaret. Nam de Iephthe quid dicam, qui imolauit filiam, quæ sibi * victori primum occurrerat, quo votum impleret, quod sponderat, vt quidquid sibi primum occurrisset, offerret Deo? Melius fuerat nihil tale promittere, quam promissum soluere parricidio. Item in libro tertio: Purum igitur ac sincerum oportet esse affectum, vt vnusquisque simplicem sermonem proferat, vas suum in sanctitate possideat, nec fratrem in circumscriptione verborum * inducat, nihil promittat inhonestum: * ac si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quam facere quod turpe sit. Sæpe plerique constringunt se iurisiurandi sacramento, & cum ipsi cognouerint promittendum non fuisse, * sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod sponderint; sicut de Herode supra scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe est, quod regnum pro saltatione promittitur: crudele, quod mors prophetæ pro iurisiurandi religione donatur. Quanto tolerabilius * tale fuisset periurium sacramento? Et post pauca de Iephthe differens: Miserabilis, inquit, necessitas, quæ soluitur parricidio. Melius est non vouere, quam vouere id quod sibi is cui promittitur, nolit exsolui. Et post paululum: Non semper igitur promissa soluenda omnia sunt. Denique ipse Dominus, sicut scriptura indicat, frequenter suam mutat sententiam. Vir quoque sanctissimus Augustinus vestigationis acumine cautus, inueniendi arte præcipuus, asserendi copia profluus, eloquentiæ

Amb. lib. 1. c. 50.

Matth. 14. Marc. 6.

Judic. 11.

22. qu. 4. Vnusquisque simplic.

Matth. 14.

Marc. 6.

Judic. 11.

22. q. 4. Non semper. Iona 3.

flore venustus, sapientia fructu fecundus, hæc in suis nar-
rat * affatibus. Duo sunt omnino genera mendaciorum, in
quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine cul-
pa, cum aut iocamur, aut * proximis mentimur: illud
primum in iocando ideo non est perniciosissimum, quia
non fallit: nouit enim ille cui dicitur, ioci causa esse di-
ctum: secundum autem ideo * mitius est, quia retinet
nonnullam beneuolentiam. * Ideo ipse: Non auferat, in-
quit, veritas misericordiam, non misericordia impediatur
veritatem. Si enim pro veritate, aut quasi rigida veritate,
oblitus fueris misericordiam, non ambulabis in via Do-
mini, in qua *miseriordia & veritas obuiauerunt sibi.*

Psal. 84.

Beatus etiam Gregorius papa, & libris & * meritis ho-
norandus, atque in ethicis assertionibus pene cunctis
merito præferendus, sic in libris infert moralibus: Quia
ergo Beemoth iste ita inexplicabilibus nodis ligat, vt
plerumque mens in dubio adducta, vnde se a culpa sol-
uere nititur, inde culpa arctius astringatur, recte dicitur:

Iob. 40.

Nerui testicularum eius perplexi sunt: argumenta nam-
que machinationum illius quo magis laxantur, vt relin-
quant, eo magis implicantur, vt terreant. Est tamen
quod ad destruendas eius versutias vtiliter fiat. Et cum
mens inter minora & maxima peccata constringitur, si
omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, mi-
nora semper eligantur. Quia & qui murorum vndique
ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam præcipitat,
vbi breuior murus inuenitur. Nostri quoque sæculi do-
ctor egregius ecclesie catholice, nouissimum decus, præ-
cedentibus ætate postremus, doctrinae comparatione
non infimus, & quod maius est, in sæculorum fine do-
ctissimus, atque cum reuerentia nominandus Isidorus,

Isidor. li. 2.
sent. c. 31.
de iuramen.
sær. 10. & 22.
q. 4. Non
isthoc.

in libro sententiarum secundo hæc pro tali narrat nego-
tio: Non est conseruandum sacramentum, quod * male
& incaute promittitur: velut si quispiam adulteræ per-
petuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolera-
bilis est enim sacramentum non implere, quam perma-
nere in stupri flagitio. Similiter in synonymis: In malis
promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum;
quod incaute vouisti, non facies: impia est promissio,
quæ scelere adimpletur. Hæc de sacris paginis, auctori-
busque

Isidor. lib. 2.

Vide hic
Bure. qui
hic mire va-
riat.

ANNO
CHRISTI
653.
* affecti-
bus.
Burch.
* pro mi-
sericor-
dia,
al. pro
proximis,
al. aut cū
promitti-
mus mēt.
* minus
* Idem

* vitæ
mer.

* malum
incaute

ANNO CHRISTI 653. busque præcipuis breuissime sufficiat prælibasse. Nam plurima colligere poterit, qui hæc attentius legendo quæsierit. Ceterum quibus hæc nequaquam sufficiunt, vel hinc sumant cum rubore silentium: quia optat vas electionis anathema esse a Christo pro fratribus * nostris, quam perdurare crudelibus in delictis. Rom. 9.

III.

Tertiæ ratiocinationis alloquio dolumus, ^d contra priorum monita patrum, vota perniciosissima posterum. Nam quanto frequentius illi noxia vetuerunt, tanto studiosius isti perpetrare vetita non quiescunt. Sicque per contrarium, quod penitus occumbere debuit, insultare non desinit: & res quæ tot excisa decretis arefcere potuit, ad vicem * Lernæi capitis, vt ferunt fabulæ, truncata virescit. Denique, quod sine magno dolore dicendum non est, reperiuntur quamplurimi negotio muneris perituri, mercari velle gratiam Spiritus sancti, dum vile præmium donant, vt pontificalis ordinis sublime culmen accipiant; obliui verborum Petri, qui dixit ad Simonem: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possideri.* Al. 8. Proinde quia & vsitatum est tale malum, & maiorum frequenter extat mucrone succifum, nos quoque huic vulnere cancroso ignitum, quod superest, adhuc iniicimus ferrum; decernentes omnimodo, vt quicumque deinceps pro percipienda sacerdotii dignitate quodlibet præmium detulisset fuerit obtulisse, ex eodem tempore se nouerit anathematis opprobrio condemnatum, atque a * perceptione Christi corporis & sanguinis alienum, ex quo illum constat hoc execrabile Christo perpetrassè flagitium. Quod si aliquis extiterit, qui accuset: ille qui hunc ordinem munerum fuerat acceptione lucratus, & suscepti honoris gradu priuetur, & in monasterio sub perenni poenitentia religetur. Illi vero qui pro hac causa munerum acceptores extiterint, si clerici fuerint, honoris amissione multentur; si vero laici, anathemate perpetuo condemnentur. Decret. Iuo. p. 5. c. 83.

IV.

Quartæ congressionis euentu obuius sese nobis intulit pontificalis culminis lapsus, quem ante flere, quam *Concil. Tom. 15.* Rr

disponere compulsi ex ordine sumus. Nam cum secundum carnis assumptæ mysterium ecclesiæ suæ fuerit dignatus caput existere Christus, merito in membris eius intentio episcoporum officia peragere cernitur oculorum. Ipsi enim de sublimiori celsitudine * ordinum regunt & disponunt subiectas multitudines plebium. Vnde quanto ipsi fiunt sequentium * ducatores, tanto meritum lumine debent esse fulgentes. Quapropter omnes episcopi, inter ceterarum ornamenta virtutum, nitore carnis debent propensius enitere; vt ex hoc, audientes munditiam appetant, ex quo doctores immunditia non deturpat. Adeo vt si deinceps episcopi detecti fuerint execrabilibus flagitiis cum quibuslibet feminis pollui, aut familiari peculiaritate versari, nouerint se irreuocabili sententia patrum vlcisci, id est, & loci & ordinis sui dignitate priuari.

V.

Quintæ actionis impulsu peruenit ad totius Concilii sacrum auditum, quosdam sacerdotes & ministros obliuiscens^e maiorum * veteribus constitutis, aut vxorum, aut quarumcumque feminarum immunda societate, & execrabili contagione turpari, * pessimi cordis obstinatione, tam sacris literis quam patrum regulis obuiantes, nec leui quidem respiramine * memoriæ commendantes quod scriptum est: *Sancti estote, quoniam & ego sanctus sum, dicit Dominus.* Et illud apostolicum: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram,* id est, fornicationem & immunditiam, concupiscentiam malam & auaritiam: quibus quanto est pertinacior * vsus in malis, tanto austerioribus conuenit obuiare decretis. Propter quod * flagitii dedecus, specialiter hoc a sancto Concilio definitur, vt omnes episcopi idipsum in suis quærere solite curent; & cum hoc verissime reperire potuerint, omnes * placiti cautione tali distringant, vt nūquam ulterius tam abominanda committant. Mulieres vero, seu liberae sint, seu ancillæ, * ac illis turpitudine sociatæ, ita omnibus modis separentur, * & monasterio tradantur, vt ulterius ad * conscios sui criminis reuertendi omnem habeant aditum denegatum. Illi vero si omnino coercerinequiuerint, vsque ad exitū vitæ suæ monasteriis deputati,

ANNO
CHRISTI
655.* ordinis
* ductores,

* ac veterum constitutorū,

* & pessima

* cōtemplantes quod

* vis

* flagitiis detectis

* placita cautione distringantur,

* cum turpiter sociatæ,

* aut certe vendantur, vt

* conscios

ANNO * pœnitentiæ disciplinis maneant omnino subiecti.
 CHRISTI 655.

VI.

* discipli-
 nis mona-
 sticis ma-
 neant
 f Sextæ discussionis obiectu, quorumdam male sibi
 consciorum patuit denotatum elogium. Nam relatum
 est nobis quosdam subdiaconos, postquam ad sacri hu-
 ius ordinis peruenerint gradum, non solum carnis im-
 munditia sordidari, cum scriptum sit: *Mundamini, qui 16. 52.*
fertis vasa Domini: sed etiam, quod dictu quoque nefas
 est, nouis vxoribus copulari; asserentes hoc ideo sibi li-
 cere, quia benedictionem a pontifice se nesciunt perce-
 pisse. Proinde omni excusationum discisso velamine, id
 præcipimus obseruari, vt cum iidem subdiacones ordi-
 nantur, cum vasis ministerii benedictio eis ab episcopo
 detur, (sicut in quibusdam ecclesiis vetustas tradit anti-
 qua, & sacra dignoscitur consuetudo substare prolata)
 omni penitus ab illis forde mulierum, ac familiaritate
 remota. Quod si hoc vulnere deinceps fuerint sauciati,
 mox erunt sub pœnitentiæ oneribus, vsque ad extremum
 vitæ monasteriis religandi.

VII.

Septimæ assertionis accessu adiit cœtum nostrum tam
 inuerecunda progressio, quam ignobilis ac detestanda
 præsumptio. Quosdam enim, aut euentu necessitatum,
 aut metu periculorum * adeptos fuisse nouimus ecclesia-
 sticarum officia dignitatum: & quoniam cum illis hæc
 imponerentur, id sibi fieri noluisse * testantur, idcirco hæc
 spernere, atque ad pristina pertentant coniugia moref-
 que redire; tam nequiter cœlestia iura soluentes, quam
 prompte sæcularibus extant illecebris inhiantes. Qua de
 re nosse nos conuenit, quod episcopalis eminentiæ * cul-
 men non immerito sacris omnibus esse summa percen-
 suit, quæ ceteris sacerdotibus exercenda prohibuit; sci-
 licet templorum Dei sacrationem, * chrisma benedictio-
 nem, sacrorumque ordinum institutionem, quæ tam di-
 uinaliter ordinata persistunt, quam excellentissime con-
 feruntur: quia & tanto ab eis singulariter impenduntur,
 quanto eidem summo culmini peragenda seruantur.
 Quomodo ergo quod in se recipit, a se reiicere poterit,
 cum hæc a nullo altero conferri, quam a solis pontifici-
 bus nouit, a quibus nec ligata solui, nec soluta poterunt

Marc. 16.

ab aliquo religari? Sic enim ad Petrum Veritas ait: *Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelo: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelo.* Nequaquam ergo aliquando poterit profanari, quod diuina iussione, simulque apostolicae traditionis auctoritate factum noscitur extitisse. Verum sicut sanctum chrisma collatum, & altaris honor, euelli non queunt: ita quoque * sanctorum decus honorum, quod his comparabitur & socium, qualibet fuerit occasione perceptum, manebit omnibus modis inconuulsum. Ad extirpandum vero radicitus huius callidae machinationis inutile argumentum, id sibi rationabiliter dari nouerint in obiectu, quod sacrosancti baptismatis inappreciable donum est semper; & saepe non solum^h nolentibus, verum etiam (quod maius est) nescientibus impertitur: sed hoc a nullo penitus profanari permittitur. Quod si & hic opponitur, nec dum rationis capaces existere, qui hoc probantur accipere; hic omnimodo * conticescant: quia si maiores impune non deserunt, quod paruuli vel nesciendo, vel nolendo percipiunt, quanto magis non conuenit violare, quod pro mortis, aut poenarum euadenda pernicie, occulta Dei dispensatione dignoscitur obuennisse?

Recedant ergo talium desideriorum impudorati fautores; & licet inuiti perceperint, quod non merebantur habere, libenter tamen ob caeleste retineant praemium, quod nolendo, per terrenae consecuti sunt necessitatis euentum: ut * tamen inuiti appetant bona diligere, * quae sponte videntur * desides impugnare. Quod si quis post hoc perennis dispositionis edictum, non sinceriter factis inhaerit cultibus, & abiiciens a se gratiam, quam accepit, relabi ad coniugia, moreque saeculi attentauerit, vel eum redire constiterit, mox omni ecclesiastici ordinis dignitate priuatus vere ut apostata a sanctae ecclesiae liminibus, & societate fidelium habeatur prorsus exclusus, monasterii claustris, donec aduixerit, sub poenitentia retrudendus.

VIII.

Octauae disceptationis * affectu reperimus quosdam diuinis officiis mancipatos tanta * nesciente socordia plenos, ut nec in illis probentur instructi competenter

ANNO CHRISTI 653.
 * nullius * percipiant
 * nouerint
 * necessaria
 * reliqua huius capituli in quibusdam exemplaribus defunt.

ordinibus, qui quotidianos versantur in vsus. Proinde solite constituitur, atque decernitur, vt * nullus cuiuscumque dignitatis ecclesiasticæ deinceps * percipiat gradum, qui non totum psalterium, vel canticorum vsualium, & hymnorum, siue baptizandi perfecte * nouerit i supplementum. Illi vero, qui iam honorum dignitate funguntur, huius tamen ignorantia cæcitate vexantur, aut sponte sumant intentionem * necessaria perdiscendi, aut a maioribus ad lectionis exercitia cogantur inuiti. * Absurdum siquidem est, eos, qui ceteros simpliciores & laicos habent docere (quibus & disciplina, & vitæ debent esse veluti quoddam speculum) ad alicuius ordinis vel dignitatis promoueri statum, qui legem Dei ignorant, nec literarum saltem mediocritate sint insigniti. Nullus igitur ad sacra Dei mysteria tractanda veniat indoctus * lotus aliquis, aut ignorantia tenebris cæcutiens: sed solus is accedat, quem morum innocentia & literarum splendor reddunt illustrem. Aliter ordinaturis & ordinandis imminet in posterum Dei & eius ecclesiæ vindicta.

IX.

* mōstratur.
 * improbitate grass.
 * Domino
 * percipione

Nonæ intentionis admonitu detecta est ingluuies horrenda voracium, quæ dum freno parsimoniam non adstringitur, religioni contraire * censetur. Nam dicente scriptura: *Qui spernit minima, paulatim decidet in maxima:* illi Eccles. 19. tanto edacitatis * improbæ sumptu grassantur, vt caelestia & pene summa contemnere videantur. Etenim cum ^k quadragesimæ dies anni totius decimæ deputentur, quæ in oblatione ieiunii * Domini consecrantur, quibus etiam saluberrime conditio humani generis expiatur, dum a quatuor mundi partibus ad hanc homo religionem crediturus adducitur; quatuor elementis formatus, propter transgressionem decalogi quaterdecies conuenienter affligitur: illi ausu temerario hæc omnia contemnentes, voracitatis ingluuiem non frenant, & (quod peius est) paschalia festa illicitorum esum * præceptione profanant. Qui Iuo p. 15. c. 89. bus ex hoc adeo acerrime interdicitur, vt quisquis absque ineuitabili necessitate, atque fragilitatis euidenti languore, seu etiam ætatis impossibilitate, diebus quadragesimæ esum carniū præsumpserit attentare, non solum reus erit resurrectionis Dominicæ, verum etiam alienus

ab eiusdem diei sancta communione. Et hoc illi cumuletur ad poenam, vt ipsius anni tempore ab omni esu carni-um abstineat gulam: quia sacris diebus abstinentia oblitus est disciplinam. Illi vero, quos aut aetas incuruat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita violare praesumant, quam a sacerdote permissum accipiant.

X.

¹ Decima * conlocutionis assensu molestis actibus, quos sagax indagatio pietati obuiare detexit, & non tam bene regendi licentia, quam se mansuetudo impugnasse probauit, satis (vt opinamur) & lege gloriosi principis, & decreto sanctae Synodi huius contradictum esse conspeximus. Ita enim sanctus Spiritus per vtrasque definitiones mortalium corda perflauit, vt vitali flatu verborum in posterum omnem exureret male concupiscentium rabiem animorum. Actum namque est in definitionibus ipsis, vt quia pietatis diuinae incomprehensibilis & ignota natura, sese conditioni mortalium in * vnione personae coniunxit mysterio redemptionis humanae, nos quoque * a membris capitis huius, & perfidiae malum, & concupiscentiam, quae radix malorum est omnium, & auaritiam, quae inuenitur seruitus idolorum, pari simul igne ac mucrone, totoque artificio radicitus euellamus ac defecemus. Ab hinc ergo, & deinceps, ita erunt in regni gloriam praeficiendi rectores, vt aut in vrbe regia, aut in loco vbi princeps decesserit, cum pontificum, maiorumque palatii omnimodo eligantur assensu; non * forinfecus, aut conspiratione paucorum, aut rusticarum plebium seditioso tumultu. Erunt catholicae fidei assertores, eamque & ab hac quae imminet Iudaorum perfidia, & a cunctarum haeresum iniuria defendentes: erunt actibus, iudiciis, & vita modesti: erunt in prouisionibus rerum tam parci amplius quam extenti, vt nulla vi, aut factione scripturarum, vel definitionum qualiumcumque, contractus a subditis vel exigant, vel exigendos intendant: erunt in conquisitis * oblationibus gratissime rebus, non prospectantes proprii iura commodi, sed consulentes patriae atque genti. De rebus congregatis ab eis, illas tantum sibi vendicent partes, quas dictauerit auctoritas principalis. Verum quaecumque inordinata reliquerint, hereditabunt * gloriam successores.

* collationis

* vnitate

* membra capitis

* caetera

* obligationis gratiss.

* successores proprii eorum.

1. Tim. 6.
Ephes. 5.

ANNO
 CHRISTI
 655.

Propria eorum, & ante regnum iustissime conquisita, aut filii, aut heredes capiant iure proximitatis. De affinium successione vel munere, quamuis inordinata relicta, aut primo tantum filiis, aut heredibus sequenter proficiant, vel propinquis. Atque ita in eorum cunctis actibus, moribus, atque rebus præfata legis erit auctoritas valitura, vt ea perenniter maneat inconuulsa. Et non prius apicem regni quisquam * perceperit, quam se illa per omnia suppleturum iurisiurandi taxatione definiat. Cui etiam legi, vel decreto * episcopali, non solum in futuro, sed etiam in præsentem reuerentiam apponentes, decernimus, vt quicumque detractor, & non potius venerator decreti eiusdem atque legis esse maluerit, siue religiosus ille, siue sit laicus, non solum ecclesiastica excommunicatione plectatur, verum & sui ordinis dignitate priuetur.

X I.

Vndecimæ occasionis articulo decretorum vniuersalium perenne dedimus firmamentum, scientes, quod * suppositione multimoda semper Deus * oppositione iudiciorum ærumnam releuet oppressorum: & sicut malis exigentibus hominum permittit exerceri pœnas ultionum, ita cum voluerit grauedines releuat pressurarum. Hinc & decreta præcedentium patrum, ad contentionis iurgium radicitus euellendum, rite synodalem fieri censuere conuentum; vt illic de diuersitate iudiciorum * præteritis protensa lites habeant terminum, vbi Spiritus sanctus vniuersalem coadunauerit cœtum. Ab hoc ergo Spiritu sancto succensi, ne * qualibet in posterum, aut impune valeant * commoueri, aut generalia statuta * conuelli, plena decernimus vnanimitate connexi, vt quæcumque pro fidei causis, ecclesiasticisque negotiis, aut in præteritis gestis, aut in præsentibus constitutis, aut futuris etiam in decretis * quæ sint, vel fuerint definitiones conscriptæ vniuersali auctoritate, nullus his deinceps contradicere audeat, nullus ea euertere præsumat, nullus non implere contendat. Nam si quis ex religione contra hæc inobediens, aut susurrans, vel certe lacerator, aut inuidus, aut non potius eorundem fautor extiterit * gratiosus, & honoris sui, & communionis sanctæ lugeat amissione multatus. Cum vero qualibet sancta Synodus agitur, aut pacifice inter * episcopos pontifices quippiam

* gratia
 & honore
 * episcopos

ANNO CHRISTI 653.

definitur ; si pauciores per nescientiam vel contentionem forte dissentiant ; aut commoniti plurimorum sententiæ cedant , aut ab eorū cœtu cum dedecore confusionis abcedant , * & excommunicationis annuæ sententiam luant . * aut

XII.

^m * Duodecima, quæ est finalis & vltima, sacratissimi principis obsecratione piissima, pro Iudæorum abominabili ac nefanda perfidia, execranda nostro cœtui perpatuit causa: quam idcirco in fine sententiarum censuimus esse ponendam, quoniam eandem gentem delicti sui merito reproductam, per diuinæ sanctionis oracula a capite * positam deflemus * in caudam. Sed quia Christus, vt pro nobis, ita quoque pro illis est mortuus, iuxta quod ipse ait: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierant domus Israel*; necessarium duximus summam pro eis impendere curam, pro quibus suam Christus ponere non dedignatus est animam. Ideoque principali clementia deuotissime * præfauentes, quæ ob hoc sui regni apicem a Domino solidari præoprat, si catholice fidei pereuntium turmas acquirat (* indignum orthodoxæ fidei principem sacrilegis * imperare, fideliumque plebem infidelium societate pollueret) nihil aliud pro his ex nostra sententia definitur, quam vt decreta Concilii Toletani, quod diuæ memoriæ Sisenandi regis aggregatum est tempore, a nobis ac posteris omnimoda suppleantur intentione. Quisquis autem ab eiusdem Synodi voluerit sententia dissentire, vt vere sacrilegum se nouerit condemnari.

Matth. 15.

Cōcil. Tol. 4. c. 56. 57. 58. 59. 61. & 62.

* Duodecima
quæstio-
nis pro-
positio-
ne, quæ
est

* seposita
* nunc ef-
fe in cau-
da

* appro-
bante,

* indignū
reputans
* impeta-
re, & infi-
delium
societate
pollui,

XIII.

Diuinæ trinitatis inseparabile nomen, sicut inspiratione mirabili nostrorum tractatum primordia * lineauit, ita consummatione sublimi * eadem iam perficiendo * concludit: vt in illo sit nostrum explicuisse, a quo nobis adfuit inchoare. Damus ergo gloriam & honorem eidem sanctæ atque * indiuisibili trinitati, quæ nobis * ex se dicere contulit, & in se dicta compleuit, quæ reformauit in extremitate sæculorum remedia pietatum, & resoluit ligamina * vinculorum. Sit gratiarum actio, salus, & benedictio exercituum Domino super serenissimum Reccesvinthum, principem gloriosum. Gratiarum actio, & reuerentiæ plenitudo, a nobis omnibus in commune, ipsi cle-

* illumi-
nauit;
* eundē
* conclu-
dat;

* inuisi-
bili
* & hæc
dicere

* vinculo-
rum col-
lationi-
bus gra-
tiarū. Sa-
lus & ge-
neal.

men-

ANNO mentissimo principi bonorum gratifico largitori; cuius
 CHRISTI votorum instantia benigna Deus attulit complementa;
 653. cuius * dispositione piissima pressurarum remouit exitia;
 * confectio cuius temporibus * conferat vigere iustitiam & exuberare
 iustitia misericordiam opulentam; * cui post presentis æui tem-
 vigorem pora, diuturnam cum sanctis omnibus tribuat in remun-
 * cui Do- minus post natione coronam. Nos autem omnes hanc decretorum
 * ex re- & fidei, seriem * ex rectæ, vel pietatis ac iustitiæ fonte manantem,
 coram Deo & sanctis angelis eius, orthodoxis omnibus,
 & nunc & in futurum impensissime commendamus; ob-
 secrantes enixius, vt hanc & reuerenter adimpleant, &
 ab æmulis benigne defendant. Contemnentibus eam di-
 uinæ seueritatis ultio pauenda proueniat, obseruantibus
 autem misericordia profluens, pax perpetua, & gloria
 sempiterna contingat. Huius quoque sententiæ fortitu-
 dine vel valore, decreti nostri seriem, quam in serenissi-
 mi domini nostri Reccesuinthi regis edimus nomine, pro-
 rebus a diuæ memoriæ patre suo quolibet titulo conquisi-
 tis, decernimus omnino constare. Legem denique, quam
 pro coercenda principum horrenda cupiditate idem
 clementissimus edidit princeps, simili robore firmamus,
 atque vt in futuris retro temporibus modis omnibus ob-
 seruetur, pari sententia definimus. Quæ etiam ne tacitur-
 nitate temporum, vel obliuiosa vetustate * depereant, huic
 * defera- nostræ constitutioni vtraque decernimus innectenda; ita
 tur, cunctorum memoriæ commendanda, vt a cunctis regulis
 superius ordinatis nusquam maneant segregata. Cetera
 quoque decretorum nostrorum iudicia, quæ ab hac Sy-
 nodo noscuntur esse confecta, si quis conuellere forsitan
 decreuerit, aut temere implere neglexerit, vel infringere
 quandoque voluerit, per iudicium omnipotentis Dei a-
 nathema sit. Soli autem Deo nostro gloria in sæcula sæcu-
 lorum. Amen.

Interfuerunt huic sancto Concilio pontifices numero quinquaginta duo.

SVBSCRIPTIONES EPISCOPORVM.

- * Potamius Calagurritanus episcopus.
 Antonius, Spalensis metropolitanus episcopus.
 Eugenijs, regiar vrbis metropolitanus episcopus.
 * Potamius, Bracarensis metropolitanus episcopus.
 Gabinus Calagurritanus episcopus.

Concil. Tom. 15.

SI

- Epartius Italicensis episcopus.
 Anfericus Segobienſis episcopus.
 Dunila Malacitanus episcopus.
 * Talo Gerundensis episcopus.
 Stephanus Aſtigitanus episcopus.
 Tagontius Valerienſis episcopus.
 * Donumdei Impuritanus episcopus.
 Vbinibal Illicitanus episcopus.
 Ioannes Caurienſis episcopus.
 Floridius * Segobrienſis episcopus.
 Marcus * Caſtillonſis episcopus.
 Georgius * Agathenſis episcopus.
 Vincentius Tuccitanus episcopus.
 Selua * Egitanienſis episcopus.
 Vbidericus * Segontinus episcopus.
 Candidatus Aſturienſis episcopus.
 * Dauila Complutenſis episcopus.
 Egeredus Salmantienſis episcopus.
 Athanaſius * Setabitanus episcopus.
 * Guericus Auſonenſis episcopus.
 Mauricius Oretanus episcopus.
 Abientius Elborenenſis episcopus.
 Filimirus Lamicenſis episcopus.
 Seruandus * Eliplenſis episcopus.
 Silueſter Carcaſſonenſis episcopus.
 * Ala Eliberitanus episcopus.
 * Vnadila Viſenſis episcopus.
 * Amanurus Abilenſis episcopus.
 * Afrila Dertoſanus episcopus.
 Adeodatus Pacenſis episcopus.
 * Bacanda Egabrenſis episcopus.
 Felix * Valentinus episcopus.
 * Euforus Cordubenenſis episcopus.
 Froila Mentefanus episcopus.
 Giberius Bigaſtrenſis episcopus.
 Maurellus * Vrgilitanus episcopus.
 Hermenfredus * Lucenſis episcopus.
 * Aſcarius Palentinus episcopus.
 Celedonius Calabrienenſis episcopus.
 † Litorius Aucenſis episcopus.
 Iulianus * Auccitanus episcopus.
 * Sona Aurienſis episcopus.
 * Seruodeus Baſtitanus episcopus.
 Sifebertus * Coimbrenſis episcopus.
 * Taio Cæſarauguſtanus episcopus.
 Eufebius Oſcenſis episcopus.
 * Balduigius Arcauicenſis episcopus.

ANNO
CHRISTI
633.

* Toila
al. Taio

* Donus
Imopy-
renzus

* Segobri-
cienſis
* Caſtulo-
nenſis
* Egita-
nenſis
* Egabrê-
fis
* Segon-
tienſis

* Dalila

* Setabiê-
libſ.
* Gube-
ricus

* Ilipenſis

* Aia

* Vbadila

* Amanu-
gus Elne-
ſis

* Aprila

* Bauca-
da Aga-
brenſis

* Valen-
tinenſis

* Pho-
ſphorus

* Vrgelê-
ſis

* Icenſis

* Aſcari-
cus

* Accita-
nus

* Sonta-
nus

* Seruus-
dei Ba-
ſtianus

* Conim-
brienenſis

* Taia

* Valdui-
gius Ar-
cobrienen-
ſis

ANNO
 CHRISTI
 655.

¶ SVBSCRIPTIONES ABBATVM.

- * abba ¶ Fugitiuus * abbas subscripsi.
 Anatolius abbas subscripsi.
- * Euplychius * Euficius abbas subscripsi.
 Ildefonsus abbas subscripsi.
 Simpronius abbas subscripsi.
 Eumerius abbas subscripsi.
 Quiriacus abbas subscripsi.
 Morarius abbas.
 Ioannes abbas.
 Secundinus abbas.
- ¶ Marcellinus archipresbyter Toletanus subscripsi.
- * Silicolus primicerius subscripsi.

SVBSCRIPTIONES VICARIORVM EPISCOPORVM.

- * Osdulfus Auianchimari episcopi ecclesiæ Dumienfis, subscripsi.
 Seruandus, archipresbyter Vincentii episcopi ecclesiæ * Agarenfis, subscripsi.
- * Egarenfis, al. Gerabricefis subscripsi.
- * Egilanis episcopi ecclesiæ * Oxomensis, subscripsi.
- * Matericus, presbyter * Sonani episcopi ecclesiæ * Britaniensis, subf.
- Victorinus, presbyter beati episcopi ecclesiæ Tudensis, subscripsi.
- * Suttericus, diaconus Gaudiolani episcopi ecclesiæ Ilerdensis, subf.
- * Conantius, diaconus * Mareli episcopi ecclesiæ Dianensis, subf.
- Daniel, diaconus Marcelli episcopi ecclesiæ Vrcitanæ subscripsi.
- Sindigis, diaconus Vincibilis episcopi ecclesiæ Iriensis, subscripsi.
- Sagarellus, diaconus Saturnini episcopi ecclesiæ Osonobensis, subscripsi.

¶ SVBSCRIPTIONES VIRORVM ILLVSTRIVM.

- * Hodœacrus comes cubiculariorum, & dux.
- * Ofilo comes cubiculariorum, & dux.
- Adulphus comes scantiarum, & dux.
- * Dabilo, comes & procer.
- * Astalaus comes.
- Atanephus, comes & dux.
- Ella, comes & dux.
- Paulus, comes notariorum.
- * Tuancius, comes scantiarum.
- Euredus, comes & procer.
- * Ricilla, comes patrimoniorum.
- Afrilla, comes scantiarum.
- * Vbenedarius, comes scantiarum, & dux.
- Fandila, comes scantiarum, & dux.
- * Cunefridus, comes spathariorum.
- * Frolla, comes & procer.

Concil. Tom. 15.

Sf ij

*Decretum in die secunda vniuersalis Concilij editum
in nomine principis.*ANNO
CHRISTI
633.

Soliditatem reddidisse fracturæ, atque fecisse confur-
gere quod extiterat collisum, & incrementum est vſita-
tæ mercedis & plenitudo consummatæ perfectionis. Pon-
deri etenim collidentis ruinæ, si æqualium proximorum
* curam conuenit obuiare, quanto grandioris culpæ erit * cura
prælatos incuriæ discrimen incurrere, si non quo valent,
* excommunicationis onere commissos procurent po- * excom-
pulos subleuare? Properandum ergo est inter ruinas col- * munitio-
lisionum, cateruas eripere collisorum: vt ex hoc iugiter * nis
& vltra, nec vigorem nocendi habeat execranda pressu-
ra, & omnis compressus nouerit sanctionis esse * sacra sibi * sanctæ
collata remedia. Cum decursis ergo temporibus duræ
* damnationis sese potestas grauis attolleret, & in subiectis * forte
populis * imperium dominantis non formaret iura regimi- * domina-
nis, sed excidia vltionis; aspeximus subditorum statum * tionis
non ex ordine vegetari rectoris, sed deiici ex grauedi- * impio-
ne potestatis. * Contraxerant enim * leges elata fastigia in * rum do-
bifronti dissidio motionis: & aut in culpis lex ardua sæ- * minatus
uiebat, aut in spoliis fauorem lex voluntarie commoda-
bat. Inde mœstos animos non spes fouebat ex munere,
sed tolerantia vexabat in funere. Inde iam in reparatio-
nis occurſu, non tantum nos abire ratio sola cogit, verum
& ipsa * commotio rerum impellit: vt ex omnium ani- * com-
morum deliberatione concordia illa * maneat sententia * munitio
dicti, quæ & finem ausibus rite ponat illicitis, & con- * emanet
sultum saluandis iure ferat populis. Quosdam namque
conspeximus reges, postquam fuerint regni gloriam af-
sequentes, extenuatis viribus populorum, rei propriæ
congerere lucrum: & obliui * quod regere sunt vocati, * quod
defensionem in vastationem conuertunt, qui vastatio- * reges sunt
nem defensione pellere debuerunt. Illud grauius inne- * voc.
ctentes, quod ea quæ videntur acquirere, non regni
deputant honori, nec gloriæ, sed ita malunt in suo iure
confundi, vt veluti ex debito decernant hæc in libero-
rum posteritatem transmitti. Quam itaque ob rem in
proprietas illa conantur redigere finem, quæ pro solo
constat illos imperiali percepisse fastigio, * aut pro libito * vt quod
libet

ANNO
 CHRISTI
 633.

in iuris proprii collocant antro, quod publicæ utilitatis
 acquisitum esse constat obtentu. Nam numquid ad illos,
 aut populorum aduentus, aut rerum poterat concurre-
 re census, nisi extitissent gloriæ sublimati culminibus?
 aut * ab æqualibus illi * potuerant rerum coaceruatione
 ditari, nisi * subiectis glorioso apice potuissent attolli? Om-
 nia tamen certe totius plebis membra subiecta, dum ad
 principale caput releuant attentum debitæ * visionis ob-
 tutum, ab illo negotiorum prospectant remedium, cui
 modo gratum, modo debitum irrogant censum. Rega-
 lis proinde ordo ex hoc cuncta sibi deberi conuincit, ex
 quo se * regere cuncta cognoscit; & inde conquisita,
 non alteri quam sibi iuste defendit; vnde non personæ,
 sed potentia suæ hæc debere non ambigit. Regem * et-
 enim iura faciunt, non persona: quia nec constat sui me-
 diocritate, sed sublimitatis honore. Quæ ergo honori
 debentur, honori deseruiant; & quæ reges accumulunt,
 regno relinquunt: vt quia eos gloria regni decorat, ipsi
 quoque gloriam regni non extenuent, sed exornent.
 Habeant deinceps iure conditi reges in regendo corda
 sollicita, in operando facta modesta, in decernendo iudi-
 cia iusta, in parcendo pectora prompta, in conquirendo
 studia parca, in conseruando vota sincera: vt tanto
 gloriam regni cum felicitate retentent, quanto iura re-
 giminis mansuetudine conseruauerint, & æquitate di-
 rexerint promissæ præmium * dilectionis. Ne non pro-
 disse putetur ex fomiterationis, * reuelare conuenit * eui-
 dentissimam speciem operis: vt ex illo nos idoneos asser-
 tores habeat probitas veritatis, ex quo * se per semet-
 ipsam reseruauerit qualitas actionis. Ecce enim ita ex
 gentis nostræ mediocribus maioribusque personis, mul-
 tos hæcenus corruisse reperimus, & deflemus, vt eo-
 rum agnitis ruinis, non aliud possimus, quam diuinæ iu-
 dicia considerare * permissionis. Quorum quidem domo-
 rum spolia, & potentiarum diuitias simul, & prædia
 ita¹ conspiciamus prorsus exinanita, vt nec fisci vsibus com-
 moda, nec palatinis officiis reperiantur in remedium sa-
 lutare collata. Cuius rei ex vtroque concurrente defectu,
 dum & adiudicatos sententia iudiciorum elisit, & in eo-
 rum bonis ad ipsorum vicem munificatus * nemo sur-

Sf iij

* æqua-
 bilibus
 * potue-
 rint
 * per sub-
 iectos
 * iustio-
 nis obtu-
 tu,

* regem
 recogno-
 scit,
 * terrænū

* distio-
 nis.
 * releua-
 re
 * euiden-
 tissima
 specie
 * semper
 semet.

* promif-
 sionis.

* nemo
 pene non
 tenuisse
 discipli-
 nam.

rexit pene, non res ista disciplinam in ordine, sed defectum posuisse pensatur in gente: illo maiori salutis dispendio cumulato, quod tam hæc quæ de iudicatis vigor iudiciorum abstraxerat, quam illa quæ qualiscumque prouentus ordine profligationis * congefferat, tota * contri-
 proprietatis principum amplitudo in sinum suæ receptionis incluserat: sicque solo principali ventre suppleto, cuncta totius gentis membra vacuata languescerent ex defectu. Vnde * eueniet, vt nec subsidium medio- * euenit,
 cres, nec dignitatem valeant obtinere maiores: quia dum solius potestatis vigor maxima occupauit totius plebis status, nec minima * iure defendit. Adeo cum omni * iura
 palatino officio, simulque cum maiorum minorumque conuentu, nos omnes, tam pontifices, quam etiam sacerdotes, & vniuersi sacris ordinibus famulantes, concordie definitione decernimus, & optamus, vt omnis conquisitionis profligatio, in omnium rerum viuientium, ac non viuientium; immobilium quoque, & moueri valentium corpore vel specie, forma vel genere, quæ a gloriosæ memoriæ Cindasuintho rege, a die quo in regnum dignoscitur conscendisse, * repertus quolibet mo- * reperta
 do extiterit augmentasse, omnia in serenissimi atque clementissimi nostri Reccesuinthi principis perenni transeant potestate; & perpetuo deputentur in iure, non habenda parentali successione, sed possidenda regali congressione; ita vt iuste sibi debita quisque percipiat, & de reliquis ad remedia subiectorum, quæcumque elegerit principis voluntas, exerceat: illis tantummodo exceptis, quæ memoratus diuæ memoriæ Cindasuinthus princeps ante regnum, aut ex propriis, aut ex iustissime conquisitis visus est habuisse, in quibus cunctis filiis eius, vna cum glorioso domino nostro Reccesuintho rege, maneat & diuisio libera, & possessio pace plenissima. Sed & illæ res, quas prædictus princeps de iustis prouentibus filiis suis, vel quibuslibet iustissime visus est contulisse, vel reliquisse, omnes in eorum iure maneat inconuulsæ: illa negotii huius veritate seruata, vt quia grata voluntas gloriosi domini nostri Reccesuinthi regis reddere decernit vnicuique iustissime debita, nemo inuasionis calumniam moueat, aut damna requirat, * præter
 quæ

ANNO
CHRISTI
653.* contri-
uerat,

* euenit,

* iura

* reperta
in* præter
quæ

ANNO CHRISTI 653. * habuit se
 riosæ memoriæ genitorem eius quædam indebite * abstulisse constiterat.

Lex edita in eodem Concilio a Reccesuintho principe glorioso.

In nomine Domini Flavius Reccesuinthus rex.

EMINENTIÆ celsitudo terrenæ tunc salubrius sublimia probatur appetere, cum salutis proximorum pia cernitur compassione prodesse. Vnde solet contingere, vt plus commodi de aliena salute conquirat, quam de propria vtilitate quisque percipiat. In multis enim, * cum * perficatur; * salutis * pietatis * pactis, * visionis * aspectu * vt * respiracionis * excessibus * nostræ delib. * violentet indebitorum * probare multorum salus attenditur, maioris lucri summa * percipitur; in se autem, quia priuati commodi fructus appetitur, non * satis est, si vnus beneficii præmia conquirantur. Hinc & illa regendarum tantumdem salus est plebium, quæ non suos fines priuata voluntate concludit, sed quæ vniuersitatis limites communi * prosperitatis lege defendit. Quapropter, ne salutis ordo imperialibus videatur verbis potius obtineri, quam * factis, de sublimitatis obtentu declinamus ad vota supplicum tranquillæ * iussione * aspectum: vt inde salutaris compassio habeat commodum, vnde turmæ plebium adeptæ fuerint supplicationis effectum. Cum igitur præcedentium serie temporum immoderatio auiditas principum sese prona diffunderet in spoliis populorum, * & auget eis rei propriæ censum ærumna flebilis subiectorum; tandem supernæ * respectione afflatu nobis est diuinitus inspiratum; vt quia subiectis leges reuerentiæ dederamus, principum quoque * excessus retinaculum temperantiæ poneremus. Proinde sincera mansuetudinis * deliberatione, tam nobis, quam cunctis nostræ gloriæ successoribus adfuturis, Deo mediante legem ponimus, decretumque diuini obseruantia promulgamus, vt nullus regum, impulsione suæ quibuscumque motibus aut factionibus, scripturas de quibuslibet rebus alteri debitis ita extorqueat, vel extorquendas instituat, quatenus iniuste ac * nolenter debitarum sibi quisque * priuari possit dominio rerum. Quod si alicuius gratissima voluntate quidpiam de rebus a quocumque perceperit, vel pro

Habetur in foro iudicium, lib. 2. tit. 1. lege 6.

euidenti præstatione lucratus aliquid fuerit, in eadem scriptura patens voluntatis & præstiti conditio annotetur, per quam aut impressio principis, aut conferentis fraus euidentissime detegatur. Et si patuerit a nolente fuisse scripturam exactam, aut resipiscat improbitas principis, & euacuet quod male contraxit, aut certe post eius mortem ad eum, cui exacta est scriptura, vel ad heredes eius res ipsæ sine cunctatione debeant * reuocari. * renouari.

Illæ autem res, quæ * remota omni reprehensionis argumentatione, directo modo transferunt in principis potestatem, in eius perenniter iure perdurent: & quidquid ex rebus ipsis idem princeps ordinare voluerit, suæ potestatis arbitrio subiacebit. Verum, vt omne huius negotium actionis roboraret sinceritas veritatis, cum quarumcumque rerum scripturæ in principis nomine extiterint factæ, mox testes, qui in eadem scriptura subscriptores accesserunt, ab his quos elegerit princeps, diligentissime perquirantur, si non aliquod indicium, aut de impressione principis, aut de fraude scripturam facientis, modo quocumque cognouerint: vt sic aut rite facta series scripturæ permaneat, aut irritate confecta uanescat. Similis quoque * sententia de terris, vineis, atque * famulis obseruetur, si sine scripturæ textu tantummodo coram testibus quælibet facta fuerit definitio. De rebus autem omnibus a tempore * Suintillani regis hucusque a principibus acquisitis, aut deinceps, si prouenerit, acquirendis, quæcumque forsitan princeps inordinata siue relinquit, siue reliquerit, * quæ pro regni apice probantur acquisita fuisse, ad successorem tantummodo regni decernimus pertinere, ita habita potestate, vt quidquid ex his elegerit facere, liberum habeat velle. In illis autem rebus, quæ ipsi aut de bonis parentum, aut de quorumcumque prouenerint successionibus proximorum, ita eidem principi, eiusque (si filii defuerint) heredibus legitimis hereditatis * iura patebunt, sicut ceteris lege vel * successionem paterna patuisse noscuntur. Quod si aliquid de rebus quorumcumque parentum & proximorum, non solum successionem, sed etiam qualibet collatione, aut quocumque contractu ad ius ipsius peruenisse patuerit, si contingat hæc inordinata relinqui, non

ANNO CHRISTI 633.

* reuocari. * seclusa omni reprehensionis augmentatione* ordo * famulus* Chintilani* quonia* iure * successionem paterna noscuntur.

ad

ANNO
CHRISTI
653.

ad successorem regni, sed ad filios vel heredes eius qui
conquisiuit, specialiter omnis eadem conquisitio perti-
nebit. Nam & de illis rebus, quas idem princeps ante re-
gnum aut ex proprio, aut ex iustissime conquisito dig-
noscitur habuisse, irreuocabili ordine aut faciendi quod
voluerit, * potestas manebit, aut certe filiis eius succes-
sio plena patebit. Quod si filii defuerint, legitimis he-
redibus ex his quæ inordinata reliquerit, hereditatem
adire licebit. Huius sane legis sententia in solis erit * prin-
cipum negotiis obseruanda, atque ita perpetim valitura,
vt non ante quispiam solium regale conscendat, quam
iuramenti fœdere hanc legem se in omnibus implere pro-
mittat. Quemcumque vero aut per tumultuosas ple-
bes, aut per absconsa dignitati publicæ machinamenta
adeptum esse constiterit regni fastigia, mox idem cum
omnibus tam nefarie sibi consentientibus, & anathema
fiat, & Christianorum communionem amittat, tam di-
ræ percussione ultione collisus, vt omnis diuini ordinis
cultor, qui illi communicare præsumpserit, simili cum
ipso dānatione dispereat, & pœna tabescat. Nam & si quis
legis huius seriem ex officio palatino maleuole detrahen-
do lacerare voluerit, aut euacuandam quandoque vel
silenter mustitans, vel aperte resultans, proloqui dete-
ctus extiterit, cunctis palatinæ dignitatis & confortiis &
officiis mox nudatus, omnium rerum suarum dimidiam
partem amittat, & in deputato sibi loco redactus, a to-
tius palatii maneat societate seclusus. Religiosus etiam,
qui se in hanc culpam deuoluerit, simili rerum proprie-
tatis suæ dispendio subiacebit.

NOTÆ GARSIAE LOAISÆ.

* *Æra DCXCI.*] Vasæus anno vno ante celebratum ait. Quod &
breuiarii cuiusdam perantiqui, quod manuscriptū apud se is habet,
auctoritate confirmat: vbi dicitur Reccesuinthus æra DCLXXXV.
regnare cœpisse, quinto vero post anno coactum hoc fuisse Conci-
lium. Apud Rodericum Toletanum lib. 2. cap. 22. numerus æræ
corruptus est. Nomen regis scribitur Reccesuinthus, in numo an-
tiquo, vbi legitur, *Reccesuinthus rex, Cordoba patricia*. Fuit prin-
ceps religione & pietate insignis, in omni que virtutis officio il-
lustis. Legebat auide diuinos libros: quidquid in illis obscurum
erat, a doctis viris perhumaniter sciscitabatur. Templata pie tapetis
ornabat, ob religiosum sanctorum cultum & venerationem.

Concil. Tom. 15.

Tt

Cap. 1.
Cur symbo-
lum Nicæ-
num & Cō-
stantinopo-
litanum pu-
blice, apo-
stolicū oc-
culte & ta-
cite reciten-
tur in diui-
no officio.

^b *In sacris missarum.*] Sic est in missali Mozarabum ad verbum, a D. Isidoro edito: item in duodecimo Concilio Toletano, cuius officium quotidie in sancta ecclesia Toletana celebratur sollemniter in facello huic muneri ecclesiastico Gothico dicato. Symbolum patrum publice in missis in ecclesia cantatur. Nam vt auctor est diuus Thomas 2.2. q. 1. art. 9. ad sextum, fuit editum fide iam propagata & manifestata, & reddita pace ecclesiæ. Symbolum vero apostolorum, quia persecutione feruente conditum fuit, nondum publicata fide, in prima & completorio occulte dicitur.

Cap. 2.

^c *Nostri.*] Iuramentum illud, quod obseruatum in peiorem vergit exitum, salubri consilio mutandum esse, eleganter docet Soter papa, vt est apud Gratianum 22. qu. 4. cap. Si aliquid: & in Concilio Trib. sub Arnulpho imperatore, ^c cap. 21. vbi institutum, quod sacerdos loco iuramenti interrogetur per sanctam consecrationem. D. Thom. 2.2. quæst. 89. art. 7.

Cap. 3.
Ordines
gratis con-
ferendi.

^d *Contra priora monita patrum.*] Gratis ordines conferendos, ne Spiritui sancto contumelia irrogetur, dum eius donum precio aestimatur, docuerunt antiqui patres; Hormisda papa in epistola ad episcopos Hispaniæ, & Concil. II. Aurelianense c. 3. & II. Turonense cap. 28. & IV. Toletanum cap. 18. & II. Bracarense cap. 3. Et nouissime Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 1. *Nihil pro collatione quorumcumque ordinum, etiam clericalis tonsuræ, nec pro literis dimissoriis, aut testimonialibus; nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum, episcopi & ordinum collatores accipiant.*

Cap. 5.
De cæliba-
tu clerico-
rum.

^e *Maiorum veteribus constitutis.*] Teneri Christi sacerdotes ad seruandam castitatem, vitæque puritatem, constat ex perantiquis patrum decretis. Non enim coniugium appetere debent, vt veteris legis ministri, Christi sacerdotes: illis enim tunc concedebatur, ne tribus Leui, ex qua sola sacerdotes creabantur, ex eorum cælibatu paulatim rueret, & periret: quibus hostias hircorum atque arietum offerentibus dictum est: *Sancti estote, quia & ego sanctus sum.* quamobrem & tempore vicis suæ ab vxoribus se iuncti officio vacabant. Quid de Christi in noua lege sacerdotibus dicemus? qua mentis & animi puritate offerre debent hostiam puram, sanctam, & immaculatam, panem vitæ, & calicem salutis perpetuæ? qui non ex vna, sed ex quauis tribu, & gente, & familia eligi possunt, vt immortale, & viuificum, tremendumque sacrificium quotidie conficiant, ab omni sollicitudine vxoria immunes. Nam vt Paulus ait 1. ad Corinth. 7. *Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori; & diuisus est.* Vnde ex apostolis fluxit, vt coniugati non ordinentur: vt constat ex epistolis Siricii papæ cap. 7. & Innocentii papæ I. epist. 2. cap. 9. & Hormisdæ papæ ad episcopos Hispaniæ, cap. 1. Hinc qui coniugati ordinabantur, a subdiaconatu deinceps non sinebantur vxoribus misceri. I. Tolet. c. 1. V. Carth. c. 3. Agathen. c. 9. III. Aurel. cap. 2. & aliis multis. Post sacerdotium ade-

ANNO
CHRISTI
633.

ptum nullum matrimonio iungebatur. Itaque licebat ex coniugato sacerdotem fieri: ex sacerdote vero coniugatum, minime. De hac re vide apud Socratem historiae ecclesiasticae lib. 2. c. 8. quae de Paphnutio referuntur. Et multi ex viris doctis huius saeculi doctissime de hac re aduersus haereticos scripserunt. Quod si prisca sacerdotes, qui per ephemeridas & vices ministrabant, dum offerebant, se abstinere: qui semper & quotidie debet offerre, vt Christi sacerdos, semper debet abstinere. Quod annotauit Origenes homilia 23. super librum Numerorum: *Ille offerre potest (inquit) qui indefinenter custodit continentiam, & conseruat semetipsum a peccato: qua die interruperit & peccauerit, certum est, quod in illa die non offert sacrificium indefinens Deo. Vereor dicere aliquid, quod ex sermonibus apostolicis intelligi datur, ne forte videar aliquos contristare. Nam si oratio iusti sicut incensum in conspectu Dei, & eleuatio manuum eius sacrificium vespertinum: dicit autem Apostolus his qui in coniugiis sunt: Nolite fraudare inuicem, nisi forsan ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in idipsum: certum est impediri sacrificium indefinens his, qui coniugalibus necessitatibus inseruiunt. Vnde mihi videtur, quod illius solius est sacrificium offerre indefinens, qui indefinenti & perpetua se deuouerit castitati.* Haec Origenes.

^f *Sexta discussio.*] Subdiaconos non debere contrahere matrimonium, decretum est a Siluestro papa in Concilio, actione 1. cap. 8. Et I. Tolet. cap. 4. Et II. Tolet. cap. 1.

Cap. 6.
Subdiaconus continens esse debet.
Cap. 6.

^g *Quibusdam ecclesiis.*] Concil. Carthag. IV. cap. 5. *Cum ordinatur subdiaconus, quia manus impositionem non accipit, patenam de episcopi manu vacuam accipiat, & calicem vacuum. De manu vero archidiaconi vrceolum cum aqua, & mantile, & manutergium.*

^h *Nolentibus.*] Baptismum conferri amentibus testatur August. lib. 4. confess. cap. 4. Aegrotis, qui respondere non possunt, Arauf. Concil. I. cap. 13. Paruulis nescientibus, Carthag. III. cap. 34. Gerunden. c. 5. Et Tolet. XII. cap. 2. Multaque alia de hac re decreta extant. August. in epist. 106. ad Paulinum sic habet: *Quod quidem tantum beneficium (de baptismo loquitur) non solum nolentibus, verum etiam reluctantibus datur.*

Cap. 7.
Qui baptismum suscipere possunt.

ⁱ *Supplementum.*] Quod hic supplementum, Concil. Tolet. IV. cap. 26. libellus officialis appellatur.

^k *Quadragesima dies.*] Principium quadragesimae nuntiabat episcopus ante epiphaniam. De quo sic habes in Concilio Antifiodorensi cap. 2. *Vt omnes presbyteri ante epiphaniam missos suos dirigant, qui eis de principio quadragesimae nuntient, & in ipsa epiphania ad populum indicent.*

Cap. 9.
Quadragesima a quo & quando indicta.

^l *Decima collocutionis.*] Rex Hispaniae tempore Gothorum, ditione sua totam Hispaniam & Galliam Narbonensem regebat. Fiebat autem rex electione, non sanguinis successione; vt constat ex Concilio Toletano quinto cap. 3. vbi dicitur: *Rex Hispaniarum nemo fiat, nisi omni electione, & Gothicae gentis nobilitate, ad eum apertum perductus.* Consueuerant etiam Gothorum reges Romanorum

Cap. 10.
Regum Hispaniae electio qualis.

Concil. Tom. 15.

Tt ij

imperatorum exemplo, dum viuerent, regni socium assumere, omni electorum consensu: vt Chindasuinthus rex filium Reccesuinthum in regni partem viuens vocauit. Et Vvamba rex diuino iudicio Eruigium, dum viueret, successorem sibi elegit. Creabantur autem reges Gothorum a proceribus regni, siue essent ex sacerdotali ordine, vt episcopi; siue ex ordine sæculari, qui palatini nobiles vocabantur: vt constat ex Concilio Toletano XII. cap. 1. de probatione Eruigii. Et hoc sane est quod dicitur: *Cum pontificum maiorumque palatii omnimodo eligantur assensu.* Sic IV. Tolet. can. 74. *Nullus apud nos sub presumptione regnum arripiat; nullus excitet mutuas seditiones ciuium; nemo meditetur interitus regum: sed defuncto in pace principe, primates totius gentis cum sacerdotibus successorem regni Concilio communi constituent.* Vngebantur etiam reges, vt patet ex Concilio Toletano duodecimo cap. 1. vbi dicitur Eruigius regnandi potestatem suscepisse per sacrosanctam vnctionem. Quæ quidem vnctio ab episcopis conferebatur, vt patet ex eodem Canone. Qui vero non poterant assumi ad regnum, exponit Concilium Toletanum decimum sextum cap. 17. his verbis: *Rege defuncto, nullus tyrannica presumptione regnum assumat. Nullus sub religionis habitu detonsus, aut turpiter decaluatus, aut seruilem originem trahens, vel extraneæ gentis homo, nisi genere & moribus dignus, promoueatur ad apicem regni.* Iurabat etiam rex antequam ad regnum assumeretur, strenuum se catholicæ fidei assertorem ac propugnatorem præbiturum, nullosque violatores in suo regno permisiurum. Habes id cum alibi, tum VI. Concil. Tolet. cap. 3.

Cap. 12. ^m *Duodecima, quæ est.*] Est in foro iudicum lib. 12. tit. 2. lib. 16. Iudæorum placitum Reccesuintho regi exhibitum anno 6. regni ipsius 12. Kalend. Mart. Vnde liquet ipsum post hoc Synodi decretum procurasse, vt sinceram Iudæi fidem retinerent. Placitum sic habet ex fide manuscripti codicis antiqui.

PLACITVM IVDÆORVM IN NOMINE
PRINCIPVM FACTVM.

Clementissimo ac serenissimo domino nostro Reccesuintho regi, omnes nos Hebræi Toletanæ ciuitatis, atque Hispaniæ, gloriæ vestræ, qui infra subscripturi, vel signa facturi sumus.

Placitū Iudæorum Reccesuintho regi exhibitum.

BENE quidem ac iuste nos meminimus compulsos fuisse, vt placitum in nomine diuæ memoriæ Cinthiliani regis pro conseruanda fide catholica conscribere deberemus, sicut & fecimus. Sed quia perfidia nostræ obstinationis, & vetustas parentalis erroris nos ita detinuit, vt nec veraciter in Iesum Christum Dominum crederemus, nec catholicæ fidei sinceriter adhereremus, idcirco nunc libenter ac placide sponndimus gloriæ vestræ, tam pro

ANNO
CHRISTI
633.

nobis, quam pro vxoribus & filiis nostris, per hoc placitum nostrum, vt deinceps in nullis obseruationibus, in nullis incestiuis vsibus misceamur. Iudæis autem non baptizatis nullo penitus execrando consortio sociemur: non more nostro propinquitatem sanguinis, vsque ad sextum gradum, incestiua commistione vel fornicatione iungamus: non coniugia ex genere nostro, aut nos, aut filii nostri, vel nostra posteritas vllatenus fortiamur, sed in vtroque sexu deinceps Christianis iugali copulatione nectamur. Non circumcisionem carnis operemur: non pascha & sabbata, ceterosque dies festos, iuxta ritum Iudaicæ obseruantix celebremus: non escarum discretionem, vel consuetudinem teneamus: non ex omnibus, quæ Iudæorum vsus & abominanda consuetudo, vel cõuersatio agit, aliquatenus faciamus; sed sincera fide, grato animo, plena deuotione in Christum filium Dei viui, secundum quod euangelica & apostolica traditio habet, credamus, atque hunc confiteamur, ac veneremur. Omnes etiam vsus sanctæ Christianæ religionis, tam in festis diebus, vel in coniugiis & escis, quam in obseruationibus vniuersis veraciter teneamus, & sinceriter amplectamur: nullo reseruato apud nos aut oppositionis obiectu, aut fallaciæ argumento, per quod aut illa quæ facere denegamus, iterum faciamus; aut hæc quæ facere promittimus, minime, vel non sinceriter compleamus. De suillis vero carnibus, id obseruare promittimus, vt si eas pro consuetudine minime percipere poterimus, ea tamen quæ cum ipsis decocta sunt, absque fastidio & horrore sumamus. Quod si in his omnibus quæ supra taxata sunt, in quocumque vel minimo transgressores inuenti fuerimus, aut contra Christianam fidem agere præsumpserimus, aut quæ congrua catholicæ religioni promisimus, verbis aut factis implere distulerimus, iuramus per eundem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, qui est vnus in trinitate & verus Deus, quia si ex nobis omnibus vel vnus transgressor inuentus fuerit, aut a nobis ignibus, aut lapidibus perimatur: aut si hunc ad vitam gloriæ vestræ seruauerit pietas, mox, amissa libertate, tam eum, quam omnem ipsius facultatem, cui elegeritis, perenniter seruiendam donetis: vel quidquid ex eo, vel ex rebus eius facere iusseritis, non solum

ex regni vestri potentia, sed etiam ex huius placiti nostri sponfione potestatem liberam habeatis. Factum placitum sub die XII. Kalendas Martias, anno feliciter sexto gloria vestra. In Deinomine Toletō.

ANNO
CHRISTI
653.

S V B S C R I P T I O N E S.

Qui quot-
ve episcopi
Concil.
Tolet. VII.
& VIII. sub-
scripserint.

Subscribunt episcopi multi, qui in septimo Toletano, sed plures de nouo promoti. Nam cum septimum congregatum fuisset æra 664. octauum post viginti & septem annos, æra 691. in hoc temporis spatio multi episcopi (vt est labilis humana conditio) ex illis qui septimo interfuerunt, extremum diem obierant, & alii suffecti huic octauo interfuerunt. Qui in septimo & aliis subscribunt, sunt Antonius Hispalensis, Ansericus Segobiensis, in V. VI. & VII. Candidatus Asturicensis, Dauila Malacitanus, Donumdei Impuritanus, Eugenius Toletanus, in V. VI. & VII. Epartius Italicensis, in sexto & septimo. Egeridus Salmanticensis, Ioannes Cauriensis, Marcus Castellonensis, Orontius Emeritensis, Stephanus Astigitanus, Sonanus, qui & Sona, Britaniensis, Vbinibal Elicitanus, Vbidericus Segontinus, Gabinus Calagurritanus in quarto. Qui vero aliis suffecti subscribunt denuo, sunt Athanasius Setabitanus, qui successit Orontio, in quinto. Abientius Elborensis, qui successit Sifisclo, in septimo. Afrila Dertosanus, Ioanni, in sexto. Adeodatus Pacensis, Theuderedo, in VII. Ascarius Palentinus, Conantio, in VI. Ariachimarus Dumienfis, Resimundo, in VII. Bacauda Egabrenfis, Deodato, in VII. Balduigius Arcauicenfis, qui successit Carterio, in IV. Beatus Tudensis, Anaftasio, in VI. Celedonius Calabriensis, Seruodei, in septimo. Dauila Complutensis, Hilario, in VII. Euforus Cordubensis, Laufredo, in septimo. Eusebius Oscensis, Ordulfo, in sexto. Floridius Segobiensis, Antonio, in V. Filimirus Lamicensis, Vvitarico, in septimo. Felix Valentinus, Anniano, in VII. Froila Mentefanus, Giberico, in VII. Guericus Aufonensis, Domino, in VI. Hermenfredus Lucensis, Basconio, in septimo. Iulianus Aufcitanus, Iusto, in VI. Litorius Aucensis, Amanungo, in V. Mauricius Oretanus, Suauilæ, in VI. Maurellus Vrgelitanus, Ranario in IV. Marelus Dianensis, Antonio, in quinto. Potamius Bracarenfis, Iuliano, in VI. Selua Egitanensis, Armenio, in VII. Siluester Carcaffonensis, Elpidio, in V. Seruandus Eliplensis, Ioanni, in septimo. Sona Auriensis, Gaudefteni, in VI. Sefibertus Coimbrenfis, Renato, in VI. Saturninus Osonobensis, Taio. Cæfaraugustanus, Braulioni, in VI. Tagontius Valericensis, Maguntio, in Toletano sub Gundemaro. Vincentius Tucitanus, Budæ, in VI. Vnadila Visensis, Farno, in VII. Vincibilis Iriensis, Gotomario, in septimo.

° *Bacanda.*] Lege Bacauda, ex lapide marmoreo Cabræ reperto cum hac inscriptione.

ARA SANCTA DOMINI CONSECRATA EST BASILICA
HÆC S. MARIE II. KALENDAS IUNIAS, ÆRA DCLXXXVIII.

ANNO
 CHRISTI
 633.

DEDICAVIT HÆC TANDEM D. M. S. BACAUDA EPISCOPVS EGA-
 BRENSIS. FVNDAVIT EAM ALTISSIMVS, PER EVLALIAM ET FI-
 LIVM EIVS PAVLVM MONACHVM.

^p *Litorius Aufensis.*] Hinc coniecturam facio sepulcrum marmo-
 reum Litorii Talabricæ olim repertum, fuisse hominis Gothici ca-
 tholici: quod ex temporis ratione etiam suspicari licet. Inscriptio sic
 habet:

Litorius
 Aufensis
 catholicus.

LITORIVS FAMVLVS DEI VIXIT ANNIS, PLVS MINVS, LXXXV.
 REQVIEVIT IN PACE DIE VIII. KALENDAS IVLIAS, ÆRA
 DXLVIII.

A†Ω

Erat vir proceræ staturæ: nam eius ossa quæ hodie cernuntur,
 valde communem hominum longitudinem superant.

Subscribunt post episcopos, & ante eorum vicarios, abbates, ar-
 chipresbyteri, & primicerii: postea vero vltimo loco, viri illustres
 officii palatini. Quod etiam in confirmationibus priuilegiorum ob-
 seruatum esse a notariis regiis comperio, in priuilegiis rotæ regię,
 hoc ordine: Reges, reginæ, & infantes confirmant primo: deinde
 archiepiscopus Toletanus, & ceteri primæ sedis: illico episcopi om-
 nes, postea magistri militiæ: illico proceres & viri illustres regni,
 quibus is honos defertur.

Qui ordo
 in subscri-
 ptionibus
 obseruatus.

^q Omnes hi abbates non erant exempti a potestate episcopi dice-
 ceseos, vt ex Concilio Toletano IV. constat, & Later. I. sub Gre-
 gorio I. Hic subscribunt abbates decem; inter quos Ildefonsus ab-
 bas Agaliensis monasterii, qui postea fuit Toletanus antistes, vita &
 morte conspicuus, & inter diuos relatus.

Quot ab-
 bates huic
 Concilio
 subscripse-
 rint.

^r *Fugitiuus abbas.*] Abbas, vt Isidoro placet lib. 7. Orig. cap. 13.
 Syrum nomen est, significat Latine pater: quod Paulus Romanis
 scribens exposuit dicens: *In quo clamamus abba pater:* in vno no-
 mine duobus vsus linguis. dicit enim abba Syro nomine patrem, &
 rursus Latine nominat, id est, patrem.

Abbas quid
 significet.

Titulus hic & forma appellationis ex anachoretis primum in
 Christiana religione cœpit frequentari. Sozomenus lib. 5. cap. 10.
 & Hieronymus in vita Hilarii tradunt, ab Hilarione anachoreta in
 saltibus Thebaidis Syriæ vitam monachi durissime agente, plures
 viri formulam viuendi accepisse, & inde eremi cultum in cœtum
 monasteriorum transtulisse. Similiter D. Antonium in Thebaica re-
 gione Ægypti ex anachoretis monasterium condidisse. Duces vero
 & præpositos horum cœtuum nomine patrio, venerationis causa, ab-
 bates dixerunt. Est enim solitudinis potius, quam honoris appellatio.
 Idem Græca voce sonat *ἄσκησις*, a solitudine ordinis (*μακάριος*
 solitudinem significant) quasi solitariis præpositus: & sic caput or-
 dinis S. Basilii vocatur.

Origo no-
 minis abba-
 tis quæ.

^t *Marcellus archipresbyter.*] Archipresbyteri nunc est vsus: cuius
 duæ sunt species, vna vrbicani seu ciuitatensis, altera ruralis. Ciui-
 tatenis est, qui in vrbe constitutus, munus absente præfule exequi-
 tur, & eius loco officium diuinum incipit: benedictiones in ecclesia

Archipre-
 sbyter du-
 plex.

Primicerius quis
dicatur,
quæve eius
functiones.

dat, & alia, vt in titulo de officio archipresb. continentur, ex constit. Leonis PP. Ruralis præest solummodo plebi, vt in c. fi. eod. tit. *Siliculus primicerius.*] Huius vocis primicerii diuersas origines & functiones animaduerto apud doctos huius temporis viros. Alciatus in annotat. in tres posteriores lib. C. tit. 7. de primicerio, & secundicerio, & notariis. lib. 12. tom. 2. existimat sic appellatum a cera, cum in ceratis tabulis esset olim scribendi vsus: vnde primicerius, quasi primus notariorum; & secundicerius, secundus notariorum: quam sententiam sequuntur alii. Brissonius lib. 4. de verb. signific. arbitrat non esse vocem coniunctam, sed simplicem; ita vt dicatur quasi primus, & vt interpretatur Suidas, *πρῆμικηρον*, *πρῆμικηρον τῆς πρῆξως*, hoc est, primus in ordine. Vnde quicumque in aliqua functione primum locum obtinet, primicerius nominatur. Vnde Augustinus Stephanum appellat primicerium martyrum, & primicerium notariorum, qui erat primus inter notarios principis, qui & protoscrinarius. Habes apud Cassiodorum, variar. lib. 6. diuersa primiceriorum officia. In officiis ecclesiasticis primicerius dicitur qui est primus in aliqua dignitate & antesignanus. Sic dicitur primicerius cantorum, & fabricæ, & ex corpore decanorum: vnde primus in ordine quolibet ceræ vel scripturæ dicebatur primicerius. Nam mos erat antiquis ante admirabilem papyri aut membranæ inuentionem, ad monumenta asseruanda vti cera, & tabulis ceratis, & pugillaribus, sicut rudis antiquitas palmarum & arborum foliis & plumbeis voluminibus, & priuatis linteis. Vnde ille dicebatur primicerius, qui primus erat in cera scriptus, id est, in capite & exordio primæ pagellæ: secundicerius qui in secunda, vsque ad imam ceram, vt illud Suetonii in Iulio Cæsare, cap. 83. Iulium Cæsarem Q. Pedium ex quadrante heredem instituisse, reliquos in ima cera, id est, Q. Pedium, ex quarta parte assis, reliquos in vltima parte tabulæ testamentariæ. Nam testamentum diuidebatur tabulis ipsis ceratis: in prima parte nomen testatoris; in secunda heredes instituebantur; in extrema & ima reliqui omnes. Hinc illud Horatii ferm. lib. 2. satyr. 5.

*Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
Abnuere, & tabulas a te remouere memento:
Sic tamen, vt limis rapias, quid prima secundo
Cera velit versu: solus, multisne coheres,
Veloci percurre oculo.*

De quo Alexand. ab Alexand. lib. 1. dierum genial. cap. 1. & ibi And. Tiraq.

Quæ etymologia
primicerii.

Existimo coniunctam vocem esse non simplicem, dicique primicerium, quasi primum in cera positum. In ecclesia Toletana, albo cera linito, vt facile possit deleri, stipendia canonicorum & aliorum ministrorum obelo notantur. Vel primicerius dicitur primus in clero: is dicitur sacellanus maior. Nam succentor, vel caput scholæ, qui a Græcis *χοροδιδάσκαλος* dicitur, aliud est a primicerio. Adiuuat hanc nostram interpretationem decretum 10. Concilii Emeri-

ANNO
 CHRASTI
 655.

Emeritensis, vbi dicitur & legitur; *archipresbyterum, archidiaconum, & primicerum*. Siliculus erat primicerius Toletanus, siue primicerus: & erat specialis dignitas, vt archidiaconus, & archipresbyter. Et erat primicerius, vel primicerus subdiaconibus & clericis prepositus, eorumque gerebat curam: vt ex eodem Concilio constat cap. 14. vbi agitur de diuidenda pecunia oblata ecclesie in tres partes: prima episcopo conceditur, secunda presbyteris & diaconibus: de tertia sic dicitur: *Tertia vero subdiaconibus & clericis tribuatur, vt a primicero, iuxta quod in officio eos prescit esse intentos, ita singulis dispensetur.*

Vt autem exacte intelligatur primicerii officium, apponam epistolam Isidori iunioris, episcopi Hispalensis, ad Leudefredum episcopum Cordubensem, quam ex codice M.S. bibliothecae diui Laurentii (Philippi regis catholici admirabile opus) perantiquo, dicto Vigilano, excerpti: vbi de officiis ecclesiasticis quid censuerit saeculum antiquum, clare cognosces.

EPISTOLA
 BEATI ISIDORI IUNIORIS,
 EPISCOPI HISPALENSIS ECCLESIAE,
 ad Leudefredum episcopum Cordubensis ecclesiae directa.

Domino meo Dei seruo, Leudefredo episcopo, Isidorus.

PERLECTIS sanctitatis tuae literis gauisus sum, quod optatam salutem tuam earum relatu cognoui. De his autem, quae in consequentibus insinuare eloquii tui sermo studuit, gratias ago Deo, quod sollicitudinem officii postulatis impendis, & qualiter ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentiae vestrae sint cognita, tamen quia affectu paterno me consulis, ex parte qua valeo, expediam, & de omnibus ecclesiae gradibus quid ad quem pertineat, eloquar.

Epistola
 Isidori iunioris.

Ad ostiarium namque pertinent clauis ecclesiae, vt claudat & aperiat templum Dei, & omnia quae sunt intus extraque custodiat: fideles recipiat, excommunicatos & infideles proiciat.

Ostiarii officium.

Ad acolythum pertinet preparatio luminariorum in sacratio: ipse cereum portat, ipse suggesta pro eucharistiae calice preparat.

Officium
 Acolythi.

Ad exorcistam pertinet, exorcismos memoriter retinere, manum super energumenos & catechumenos exorcizandos imponere.

Exorcistae.

Concil. Tom. 15.

Vu

Psalmistæ.

Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, psalmum, laudes, sacrificium, responsoria, & quidquid pertinet ad cantandi peritiam.

Lectores.

Ad lectorem pertinet, lectiones pronuntiare, & ea quæ prophetæ vaticinauerunt, populis prædicare.

Subdiaconi.

Ad subdiaconum pertinet, calicem & patenam ad altarium Christi deferre, & Leuitis tradere, eisque administrare: vrceolum quoque, & aquamanilem, & manutergium tenere, & episcopo, & presbyteris, & Leuitis pro lauandis ante altarium manibus aquam præbere.

Diaconi.

Ad diaconum pertinet, assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi; in baptismo scilicet, in chrismate; in patena & calice oblationes inferre, & disponere in altario, componere mensam Domini, atque vestire, crucem ferre, prædicare euangelium & Apostolum. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconibus nouum prædicare præceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum, recitatio nominum: ipse præmonet preces ad Dominum, ipse hortatur orare, ipse clamat, & pacem ipse annuntiat.

Presbyteri.

Ad presbyterum pertinet, sacramentum corporis & sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere populum.

Episcopi.

Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, vnctio altaris, confectio chrismatis. Ipse prædicta officia & ordines ecclesiasticos constituit. Ipse sacras virgines benedicit: & dum præsit vnusquisque in singulis, hic tamen est præordinator in cunctis. Hi sunt ordines & ministeria clericorum, quæ tamen auctoritate pontificali in archidiaconi cura, & primicerii, ac thesaurarii sollicitudine diuidentur.

Archidiaconi.

Archidiaconus enim imperat subdiaconibus & Leuitis, ad quem ista ministeria pertinent: ordinatio vestiendi altaris a Leuitis, cura incensi, & sacrificii deferendi ad altare, cura subdiaconorum de subinferendis ad altare in sacrificio necessariis: sollicitudo, quis Leuitarum Apostolum & euangelium legat, quis preces dicat, seu responsum in dominicis diebus, aut solennitatum. Sollicitudo quoque parochitanorum, & ordinatio, & iurgia ad eius pertinent curam. Pro reparandis diocesanis basilicis, ipse suggerit

ANNO
 CHRISTI
 653.

facerdoti. Ipse inquit parochias cum iussione episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum parochitanarum, gesta libertatum ecclesiasticarum episcopo idem defert. Collectam pecuniam de communione ipse accipit, & episcopo defert, & clericis partes proprias idem distribuit. Ab archidiacono nuntiatur episcopo excessus diaconorum: ipse denuntiat sacerdoti in sacrario ieiuniorum dies atque solennitatum, & ab ipso publice in ecclesia prædicatur.

Quando autem archidiaconus absens est, vicem eius diaconus sequens adimplet.

Ad primicerium pertinent acolythi & exorcistæ, psalmista atque lectores: signum quoque dandi pro officio clericorum, pro vitæ honestate, & officium meditandi, & peragendi sollicitudo, lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria, quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque & modus psallendi in choro pro solennitate & tempore; ordinatio pro luminariis deportandis. Si quid etiam necessarium pro reparatione basilicarum quæ sunt in vrbe, ipse denuntiat sacerdoti: epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum parochianis per ostiarios iste dirigit. Clericos quos delinquere cognoscit, iste distringit. Quos vero emendare non vult, eorum excessus ad agnitionem episcopi defert. Basilicarios ipse constituit, & matriculas ipse disponit. Quando autem primicerius absens est, ea quæ prædicta sunt ille exequitur, qui ei aut loco est proximus, aut eruditione in his expediendis intentus.

Primicerii
 officium
 quod.

Ad thesaurarium pertinent basilicarii & ostiarii, ordinatio incensi præparandi, cura chrismae conficiendæ, cura baptisterii ordinandi. Præparatio luminariorum in sacrario, præparatio sacrificii de his quæ immolanda sunt. Ad eum venient de parochiis pro chrisma: & cereos, oblationes altaris ipse accipit a populo, ipse colligit per ecclesias cereos in festiuitatibus. Ad eum pertinent ornamenta, & vestimenta altaris: quidquid in vsu templi est, sub eius ordinatione existit: ornamenta basilicarum, quæ in vrbe sunt, & non habent presbyteros, ipse custodit. De candelis autem, & cereolis quotidianis quidquid superest in basilicis, basilicarius per singulos menses huic deportat:

Thesaurarii
 munus.

ex quibus thesaurarius dat quartam basilicario, tres reli-
quas partes diuidit æqualiter sibi cum primicerio & pre-
sbytero, qui missam celebrat in eadem basilicam.

Oeconomi
officium.

Ad œconomum pertinet reparatio basilicarum, atque
constructio: actiones ecclesiæ in iudiciis, vel in proferen-
do, vel in respondendo: tributis quoque acceptio, & ra-
tiones eorum quæ inferuntur, cura agrorum, & cultura
vinearum, causæ possessionum & seruitialium, stipendia
clericorum, viduarum, & deuotarum pauperum, dispen-
satio vestimenti & victus domesticorum clericorum, ser-
uitialium quoque, & artificum: quæ omnia cum iussu &
arbitrio sui episcopi ab eo implentur.

Hæc sunt enim, quæ vela maioribus per officiorum or-
dines distributa sunt, vel consuetudine ecclesiarum in v-
numquemque seruata. Nec aliquid ex his nostri iudicii
deputes, nisi quod aut ratio docuit, aut vetustatis anti-
quitas sanxit.

Pater mo-
nasterii
quis consti-
tuendus.

Patrem autem monasterii vnde innotuistis, illum præ-
ferri oportet, quem sancta vita & probitas morum com-
mendat: quique dum subiectus extitit, fraus in illo non
fuit, huic iustæ gratiæ cumulantur, dicente Domino: *Quia
in pauca fuisti fidelis, in multa te constituam.* Qui vero adhuc
sub regimine positus improbe vixit, & fratribus fraudem
facere non pertimuit, hic prælatus, licenter ac libere ma-
iora & deteriora committet, dum se in potestate & liber-
tate aspexerit. De talibus enim dicit Apostolus: *Sed vos in-
iuriam facitis & fraudatis; & hoc fratribus. An nescitis, quia
iniqui regnum Dei non possidebunt?* Sed nobis ista sufficiant di-
cere tibi, quod Deo dignum existimas adimplere. Post
hæc autem precari tuam sanctitatem non desino, vt pro
me intercessor apud Deum existas: vt quia meo vitio la-
psum sum, per te remissionem consequar peccatorum. A-
men. *Hæc Isidorus de ecclesiasticis officiis.*

1. Cor. 6.

u De subscriptionibus virorum illustrium officii palatini.

Qui quot-
ue comites,
duces &
proceres
subscripe-
runt?

Hic subscribunt comites decem & sex, inter quos, Hodoacrus co-
mes scantiarum, Ofilo cubiculariorum, Paulus notariorum, Ri-
cilla patrimoniorum, Cunifridus spathariorum: duces vero se-
ptem: proceres vero tres.

Cum vero toto hoc opere id potissimum nobis propositum fue-
rit, vt post Concilia ipsa ad Gothicorum codicum fidem omni, quo

ANNO
 CHRISTI
 653.

ad eius fieri licuit, studio examinata, primæque illi suæ integritati restituta, ritus quoque, consuetudinesque antiquas, Gothorum præsertim tempore vsurpatis, quantum in nobis esset, accurate annotaremus, & ex tenebris, obliuioneque reuocatas nostris hominibus explicaremus: operæ precium nos facturos existimauimus, si commentarium hunc de dignitatibus, ac palatinis officiis, aliisque inferioris ordinis muneribus Gothorum contexeremus: quod videamus rem cognitione non indignam, & plurimum lucis historiis nostris & subscriptionibus virorum ex officio palatino, Conciliisque ipsi & legibus allaturam.

Inter præcipuas palatinorum dignitates, dux apud Gothos semper primum locum obtinuit, vocaturque a Iustiniano spectabilis dignitas; cuius, vt vis nominis ostendit, id potissimum munus erat, vt in prouinciis bello ducendo gerendoque præficeretur. Vnde Germani ex nobilitate duces, & ex virtute sumebant, ad illosque in illa prouincia summa rerum deferebatur. Is enim fuit Gothorum mos, Paulo Æmilio teste, lib. 1. histor. Franc. in Chereberto, cuique vrbi magistratum dare, qui dux appellaretur. Eum autem quem Romæ præficiunt, vocabant præsidem. Hinc dux Tripolitanae, & Byzantinae prouinciæ, & Mauritaniae, ac Numidiae, lege final. cod. de offic. præfect. prætor. Sic etiam dux Rhætici apud Vopiscum in Bonolo, & dux limitis Scythici, Illyriciani, Thracii, & orientalis apud eundem in Aureliano. Ita & Claudius, sub Vuitterico, dux Emeritensis; Paulus, sub Vvamba, dux Narbonensis. Paret id ex Cassiodoro libro septimo in formula ducatus Rhætiarum, his verbis. *Ideoque validum te ingenio ac viribus audientes, per illam indictionem, ducatum tibi credimus Rhetiarum: vt milites & in pace regas, & cum eis fines nostros solenni alacritate circumeas. Quia non paruam rem tibi respicis fuisse commissam, quando tranquillitas regni nostri tua creditur sollicitudine custodiri. Ita tamen, vt milites tibi commisi uiuant cum prouincialibus iure ciuili: nec insolescat animus, qui se sentit armatum: quia clypeus ille exercitus nostri quietem debet prestare Romanis.* Et lib. 1. cod. de officiis præfect. Afric. leg. 2. mandat Iustinianus ducem in Sardinia ordinari, vt gentes barbaricas ab ea militibus suis arceret, prouinciamque ab omni hostium incurfu tueretur illæsam. Habebat etiam dux cum belli muniis ciuilem administrationem coniunctam; idque cum ex aliis, tum ex Cassiodoro colligere licet, apud quem libro quarto variarum, Theodoricus rex Ibæ duci in hunc modum scribit: *Præsenti tibi auctoritate præcipimus, vt possessiones Narbonensis ecclesie, secundum præcelsæ recordationis Alarici præcepta, a quibuslibet peruasoribus occupate teneantur, æquitatis facias contemplatione restitui. Quoniam versari nolumus in ecclesia dispendio præsumptiones illicitas, dum nostra deceat tempora sedare confusa. Esto contra talia omnino sollicitus: vt qui es bello clarus, ciuilitate quoque reddaris eximius. Sic & arma tua, Deo iuuante, corroboras, si iustitiam mediocribus seruare contendas. Improbis enim potuisse resistere, non prauales excusare; quando omnes tibi libenter cedunt,*

Dignitas
 ducū apud
 Gothos
 quæ, qualis,
 & quanta.

Explicatur
 l. fi. Cod. de
 offic. præ-
 fect. prætor.

quem gloriosum in bellorum certamine cognouerunt. Idem etiam Casiodorus indicat libro primo variarum, vbi Theodoricus rex Seruato- duci Rhætiarum scribens epistola vndecima iubet, vt mancipia, quæ Maniario cuidam a Breonibus ablata ferebantur, sua auctori- tate sine mora curaret restitui. Et lib. 5. epistola 33. Vuilitancho du- ci Theodoricus rex expresse mandat, vt in adulterum Brandilam se- cundum legum præscripta inquirere ne differret. Constat idipsum ex legum Vuifegothorum lib. 2. tit. 1. leg. 17. qua cauetur, vt dux prouinciæ eos, qui non accepta potestate ausi sunt iudicare, acriter per se, vel per alium coerceat. Et lege sequenti iubetur episco- pus, qui honore sacerdotali fretus, admonitionem iudicis contem- nens, pro persona sua assertorem dare distulerit, confestim a iu- dice negotii, seu a prouinciæ suæ duce vel comite compulsus, quinquaginta solidorum damnum excipere. Atque hæc de ducis officio dicta sufficiant. Post quem in dignitatis ordine comitis pro- xime honor sequebatur. Sic Cicero in Lælio de amicitia, loquens de Scipione, ait: Facile ducem populi Romani, non comitem di- ceres.

Comitis of-
ficium apud
Gothos
quod &
quale, quæ-
re origo.

Comes, vt Spartianus est auctor in Hadriano, inde fluxit. Cum enim Hadrianus senatum in aulam suam transtulisset, receptis sena- torum optimatibus in amicorum cohortem, quæ superiorum im- peratorum temporibus constare solebat ex equestri ordine, non senatorio, ita domesticum quemdam senatum penes se habere cœ- pit: qui, quoniam is continuatis pene delectaretur peregrinationi- bus, *comitatus Caesaris dici captus est; & ipsi amici, comites*: eorum consiliis atque ope in bello & pace vsus. Inde comites largitio- num, rerum priuatarum, & ceteri, dicti sunt. Et non solum ii qui personam principis sequebantur, & officia in aula exercebant, co- mites dicti sunt; ceterum & alii ita appellati, qui ad adminis- trandas vel regendas prouincias & respublicas mittebantur, & ad re- gni limites custodiendos; qui comites rei militaris dicuntur; qualis fuit Ristanus domesticorum comes, qui ad Gallos missus fuit, vt re- fert Gregorius Turonensis lib. 2. hist. cap. 10. Vnde Verus impera- tor, vt Iulius Capitolinus est auctor in Vero, confecto bello, regna regibus, prouincias vero comitibus suis dedit regendas. Extat in iure titulus de comitibus, qui prouincias regunt, lib. 11. C. tit. 14. Illud animaduersione dignum, quod antiquitus creabantur comi- tes annulo tradito cum adamantis gemma: apud Hispanos vero al- liter, offa in aquam iniecta, inuitatus a rege comedebat, populo ter acclamante; Eua del Conde. Non abs re erit ponere quod a Corne- lio Frontone grammatico dicitur de comite: *Comes iter facit; as- secla sequitur potentiorem; sodalis adolescentiæ nomen est; cliens implo- rat opem & fidem. Ita comes tutus, assecla officiosus, sodalis amicus, cliens submissus.* De comitibus etiam in prima part. regis Alfonfi, tit. 1. leg. 11. cautum, nomenque deductum video, & a diuo Thoma 1. de regimine principum. Et sicut ducis in bello, sic comitis potif- simum in pace, ciuilique administratione elucebat officium (erat

ANNO
CHRISTI
633.

ANNO
CHRISTI
655.

enim maior dignitas ducatus, quam comitatus, & ideo ex comitatu fit erectio in ducatum, pro magno munere, sicuti ex duce in regem) quorum tamen neutri ita astringebatur, quin vtrumque simul, cum res ferret, per se vel per alios administraret. Prioris apud Cassiodorum libro septimo, in formula comitiuæ Gothorum, per singulas prouincias, illustre extat exemplum; ad hunc modum. *Cum Deo iuuante sciamus Gothos vobiscum habitare permixtos, ne qua inter consortes, vt assolet, indisciplinatio nasceretur, necessarium duximus illum sublimem virum, bonis nobis moribus hactenus comprobatum, ad vos comitem destinare, qui secundum edicta nostra, inter duos Gothos litem debeat amputare. Si quod etiam inter Gothum & Romanum natum fuerit fortasse negotium, adhibito sibi prudente Romano, certamen possit equabili ratione distinguere.* Libro etiam legum Vuisegothorum, & titulo 2. l. 12. ita cauetur. *Nullus iudex causam audire presumat, qua legibus non continetur; sed comes ciuitatis, vel iudex, aut per se, aut per executores suos, conspectui principis vtrasque presentare partes procuret, quo facilius & res finem accipiat, & potestatis regie discretionem tractetur; quatenus exortum negotium legibus inseratur.* Lege etiam 14. lib. & tit. iisdem, ostenditur, comitem per commissoria aliis iudicibus, quos sub se habebat, iudicandi suas vires posse concedere. Quorum iudicium tanta erat auctoritas, vt querelantis aduersarium (ea sunt legis verba) admonitione vnus epistolæ vel sigilli, ad iudicium venire posset compellere, grauesque multas id facere per negligentiam aut contemptum differentibus inferre. Liquet id ex lege 18. lib. & tit. citatis. Si vero iudex in officio suo, per negligentiam, aut quod munere corruptus esset, cessasse deprehenderetur, a comite ciuitatis acerbissime castigabatur. Habes exempla lib. 3. legum Vuisegothorum tit. 4. l. 17. Quod si comitem a ciuitate sua abesse contingebat, relinquebat

Præpositus
comitis.

Vicarius
comitis.

mula comitiuæ Neapolitanæ: *Pratoria tria officia replent; militum turba custodit. Sed tot testes pateris, quot te agmina circumdare cognoscis. Præterea litora, vsque ad præfinitum locum, data iussione custodis.* Et apud eundem lib. I. Theodoricus rex Assio comiti iniungit, vt militem necessariis armis instruat. *Illustris, inquit, sublimitas tua Solonitanis militibus, vt cuique se expediendi facultas obtulerit, pro nostra iussione arma necessaria procurabit.* Porro tantam in rei militaris administratione auctoritatem obtinebat, vt cum in causis ciuilibus ei vicarius principis (eum intellige, qui principis vice fungitur) præferretur, in bellicis negotiis hic eidem anteponeretur. Cod. lib. I. tit. 38. l. I. Et hætenus quidem breuiter de comitis officio in genere egimus. Nam alia multa eidem incubuisse munera, ex nominum quæ ei adiunguntur, varietate, facile cognoscitur. Fuit enim comitis tam generalis appellatio, vt quicumque a principe insigni alicui officio præficeretur, ab eo fere comes nuncuparetur. Idque ex Cassiodoro, Ammiano Marcellino, Eutropio, aliisque posterioris æui, atque inclinatæ iam, prostratæque reipublicæ Romanæ scriptoribus, aperte est cognoscere. Quos omnes, ne prolixus sim, missos faciens, eas dumtaxat comitum species recensere, quas a Gothis nostris, hoc est, qui in Hispania rerum potiti sunt, vsurpatas inuenio: vbi tamen prius illud adiecero, quod Carolus Magnus decreuit lib. 2. regum Franc. cap. 6. de comitum studio & diligentia pro vtilitate ecclesiarum conseruanda; quod vtinam nostris temporibus Galli prospicerent, vt ad meliorem mentem, diabolica fraude decepti, redirent. *Vobis, inquit, comitibus dicimus, vosque commoneamus, quia ad vestrum ministerium maxime pertinet, vt reuerentiam & honorem sanctæ Dei ecclesiæ exhibeatis, & cum episcopis vestris concorditer viuatis, & eis adiutorium ad suum ministerium peragendum præbeatis, & vt vos ipsi in ministeriis vestris pacem & iustitiam faciatis, & quæ nostra auctoritas publice fieri decernit, vt in vestris ministeriis studiose perficiantur, studeatis.* Proinde monemus vestram fidelitatem, vt memores sitis fidei nobis promissæ, & in parte ministerii vestri vobis commissi, in pace scilicet & iustitia facienda, vosmetipsos coram Deo & coram hominibus tales exhibeatis, vt & nostri veri adiutores, & populi conseruatores iuste dici & vocari possitis; & nulla quælibet causa, aut munerum acceptio, aut amicitia cuiuslibet, vel odium aut timor, vel gratia, ab statu rectitudinis vos deniare compellat, quin inter proximum & proximum semper iuste iudicetis. Pupillorum vero & viduarum & ceterorum pauperum adiutores ac defensores, & sanctæ Dei ecclesiæ, vel seruorum illius honoratores iuxta vestram possibilitatem sitis. Illos quoque qui temeritate & violentia in furto & latrocinio, siue rapinis communem pacem populi perturbare moluntur, vestro studio & correctione, sicut decet, compefcite. Et si aliqua persona in aliquo vobis impedimento fuerit, quin ea quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat; vt nostra auctoritate adiuti, ministerium vestrum digne adimplere possitis. Nunc igitur, vt ad institutum redeamus, primo loco se offert comes scantiarum, cuius in Concilio To-

Vicarius
principis.

Comes scantiarum.

letano

ANNO
 CHRISTI
 653.

Letano non obscura fit mentio. Subscribunt enim ibi Vvadami-
 rus comes scantiarum & dux : Reccaredus comes scantiarum &
 dux : Egica comes scantiarum & dux : Sumefredus comes scan-
 tiarum : Adeliubus comes scantiarum : Salamirus comes scanti-
 arum. Agnoscitur & scantiarum comes in priuilegio quodam Com-
 plutenſi antiquiſſimo. Hunc nonnulli poculis, alii vniuerſis epu-
 lis regis præfectum fuiſſe contendunt. Hodie vulgari Hiſpanorum
 lingua, ſcantiar, eſt bibere. Apud Adonem Viennensem inuenio
 ſolitos institui ſeu creari duces per impositionem cauſæ, ſeu pilei
 aurei ducalis, vnionibus ornati : marchiones tradito annulo, in quo
 eſt pyropus, ſeu rubinus, qui quidem eſt ſpecies carbunculi: comi-
 tes ea ratione, qua ſupra diximus : vicecomites virgula deaurata :
 barones vexillo decurtato, ſeu labro.

Theſaurorum comes is fuit, qui dicta lege vnica, & lege finali, Theſauro-
 rum comes.
 cod. de ſuſcept. lib. 10. comes ærarii appellatur, theſauris videlicet
 regis præpoſitus. Concil. XIII. Toletan. Iſidorus comes theſauro-
 rum ſubſcribit.

Comes patrimonii, qui regis patrimonium, poſſeſſiones, men- Comes pa-
 trimonii.
 ſamque procurabat. Vnde & procurator a Lampridio dictus in Com-
 modo. Meminit de hoc Caſſiodorus lib. 1. variarum, & 4. & 6. ad
 Iulianum comitem ſcribente Theodorico. Habes de eo titulum in
 codice cum inſcriptione de officio comitis ſacri patrimonii, cui a
 principe facultas conceſſa fuit pro ſubleuandis, non pro premen-
 dis priuatorum fortunis, vt habet Caſſiodorus libro octauo. Hic ad
 munus rectius exequendum milites ſub ſe habebat, vt oſtendit idem
 eodem loco. Videtur & regiis epulis ordinandis curam adhibuiſſe.
 Nam & Caſſiodorus ibidem ſic ſcribit : *Nam & ſepulas noſtras ſolici-
 ta ordinatione diſponas, non ſolum noſtro palatio clarus, ſed & gentibus
 neceſſe eſt reddaris eximius.* Subſcribunt in Concilio XIII. Tole-
 tano, Vitulus comes patrimonii; & Toletano XVIII. Vitulus vir Comes ciui-
 tatis Tole-
 tanæ.
 illuſtris, comes patrimonii & dux. Eſt etiam in Concilio XIII.
 Toletano, Vualdericus comes ciuitatis Toletanæ. Is etiam voca-
 tur rector rerum publicarum : vt in Concilio Hiſpalenſi II. dicitur
 de Siſiſclo rectore rerum publicarum. Et apud Caſſiodorum libro 7.
 comitiæ Romanæ formulæ, & comitiæ Rauennatis : formula
 etiam comitiæ diuerſarum ciuitatum; & lib. 9. comes Siracuſanæ
 ciuitatis. Horum comitum, vt ſupra monſtrauimus, vtque Caſſio-
 dorus lib. 7. variarum oſtendit, id officium erat, ciues vrbanos æ-
 quitate regere, & publicarum ordinationum iuſſiones conſtanter
 adimplere. Rodericus Bibarius, hoc eſt, dominus a Mauris hono-
 ris cauſa appellatus, fuit comes Toletanus. Et in regno Luſita-
 niæ hodie comites multi nominantur ex ciuitatibus regiis, in qui-
 bus antiquitus ius exercebant. Quam conſuetudinem Galli obſer-
 uarunt. A Romanis prouinciæ comitibus diſtinctæ erant. Vide tit.
 de comitibus qui prouincias regunt, l. 11. cod. tit. 14. Quis vero
 fuerit comes vrbis Romæ, & quod eius officium, altioris indagi-
 nis eſt.

Comes notariorum is erat, qui notariis, id est, a principis secretis tabulis præficietur. Quod intelligi videtur ex Cassiodoro lib. 6. in formula notariorum, his verbis: *Regis consilium solos decet scire grauissimos; imitari debent armaria, quæ continent monumenta chartarum: ut quando ab ipsis aliqua instructio queritur, tunc loquantur: Totum autem dissimulare debent, quasi nesciant scientes.* Probat etiam ex lib. cod. 12. titul. de primicerio notariorum, vbi expresse hoc verbum pro secretariis principis usurpatur. Non dissimilis dignitas fuit eius quem posterior ætas etiam cancellarium appellat; idque in Cassiodoro videre est, qui ex persona regis lib. 11. ita ad cancellarium scribit: *Consistorii nostri decreta fidei integritate custodias: per te presentandus accedat: per te nostris auribus desiderium supplicis innotescat: iussa nostra sine studio venalitatæ expedias, & alia.* Quamuis hodie in regnis Hispaniæ & Galliæ dissimilis huius muneris est functio, etiam si pro scriba usurpetur in constitutionibus Caroli magni, & Lotharii, Concil. XIII. Toletan. subscribitur a notario: Exila comes notariorum. In notitia prouinciarum aliquoties fit mentio primicerii notariorum, qui & notariorum decanus, & protoscribarius. Et in Romana curia is erat, qui diem datus adiciebat diplomatibus pontificalibus.

Comes spathariorum.

Comes spathariorum, custodum corporis regii præfectus. Hunc & protospatharium appellatum fuisse existimo. Cuius meminere Constantinus Hermenopolitanus libro decimo, & Zonaras annualium tertio; a spatha, qua voce Apuleius pro gladio maiore & latiore vitur: nam minorem breuioremque, semispatham Vegetius in libro de re militari appellari testis est. Vitur hac voce etiam Spartianus in Hadriano, & Trebellius Pollio in epistola Claudii ad Brocum: *Tecta sunt, inquit, flumina scutis, spathis, & lanceolis.* Et legum Vuisegothor. lib. 9. tit. 2. leg. vlt. decernitur, ut dux, comes, atque gardingus, aliique quos secum ducunt in bellum, partim sint zauis (extat ea vox etiam in Macrocolis Mauricii cuiusdam, qui de Romana militia Græce scripsit) & loricis muniti; partim scutis, spathis, feramis, lanceis, sagittisque sint instructi. De spatha scribit Isidorus lib. orig. 17. c. 6. dici a passione (nam παθήν pati est) eo quod scindat, & dilaceret: vel ex eo quod sit spatiosa & ampla, latiorque. Spathariorum vero dignitatem maximi honoris fuisse ex eo constat, quod multos duces ac comites hanc gessisse inueniamus. Sic in Concilio XIII. Tolet. Guilingus spatharius & comes: Trasericus spatharius & comes: Altericus spatharius & comes: Sifimirus spatharius, comes, & dux, subscribunt. Quoniam vero in spatharii mentionem incidimus, Iulianum Roderici regis spatharium, ducem Tingitaniæ, non spartarium fuisse existimo, hoc est, Carthaginensis ciuitatis comitem, ex eo non fuisse appellatum, quod regio illa, ut ex Plinio atque aliis constat, sparti multitudine abundet. Neque enim dubito quin spartarius vocis similitudine dicatur, qui spatharius & comes dicendus erat. Spatharii definitionem ita Cedrenus extulit, *σπαθηριος ὁ σωματοφύλαξ βῆτιν*: iisdem nimirum verbis, quibus

ANNO
CHRISTI
655.
eius vocis notionem supra explicauimus. Quamquam alii secus de hoc eiusque officio sentiant. Scribunt neoterici spatha, antiqui sine h efferebant, scribebantque.

Comes cubiculi, seu comes cubiculariorum est, eorum qui cubiculi regii curam gerunt, præpositus: hunc Xiphilinus *ὀβριτοῦ* appellat. Cubiculariorum mentio est lege 63. de legat. 3. & lege 203. D. de verb. signific. Quamquam ibi pro seruis tantum ceteris conditione potioribus accipiuntur: hic vero ingenui sunt, & insignem adiunctam dignitatem habent. Quæ dignitas hodieque in regum aulis durat, camareros vulgo vocamus. Concil. XIII. Toletan. Argemirus comes cubiculi subscribit, & Atulfus comes cubiculariorum. Cubicularius a grammaticis, vt ex Sosipatro constat, dicitur custos cubiculi: cubicularis vero lectus, cubiculo aptus. Isidorus lib. Origin. 15. c. 3. *Cubiculum quod eo cubemus, ibique dormientes requiescamus: cubile vero locus cubandi.*

Comes stabuli, qui equorum principis curam gerebat, dicitur etiam magister equitum. Hic ex Ammonio monacho lib. 3. cap. 20. videtur esse quem vulgo conestabilem appellamus. eius hæc sunt verba: *Leudegesilius regalium præpositus equorum, quem vulgo conestabilem vocant.* Sic & Rhegino monachus annalium libro tertio, *Eodem anno, inquit, Burchardum comitem stabuli sui (quod corrupte constabulum appellamus) cum classe misit Corsicam.* In eum omnem belli curam princeps reiciebat. Eruditiores vero, quique harum rerum inquisitioni plus operæ impenderunt, eum vere hoc nomine cenleri putant, qui apud nos cauallerizo maior appellatur. Vt vt est, dignitatem hanc maximo olim in precio fuisse, satis vnus Ammianus Marcellinus ostendit, de Valentiniano loquens, qui Valentem stabulo cum tribunatus dignitate præfecit. Hunc superioribus temporibus *ὀβριτοῦ* Græci dixerunt, vt Zonaras clare libro annalium tertio asserit his verbis: *Theophilites igitur Basilio delectatus (erat enim formosus, procerus, & manu promptus, agilisque, ac promissum capillum; eumque crispum alens) suis equisonibus ipsum præfecit. Quod muneris qui administrat, communiter protostratora appellamus.* Et Cedrenus: *Michaelisque, qui ante ipsum fuerat, equisonum præfectus primus, quem protostratora nuncupant.* In Concilio Tolet. XIII. Gisclamundus comes stabuli subscribit. Alii vero dicunt comitem sacri stabuli dici, qui curam palatii habebat, & scholarum, armorum, & domus regię, cum administratione & sine administratione prouinciarum, vt constat libro primo de comitibus, & trib. schol. lib. 12. titulo 11. habereque in vna dignitate curam militię & domus. Verum cum comites sacri stabuli grauioribus erant intenti negotiis, curam stabuli alii demandatam fuisse, atque ita vnam dignitatem in duas diuisam atque partitam. Apud Castellæ reges dignitas est insignis, sine administratione tamen, ac titulo tenus. Primus comes stabuli fuit Alfonsus marchio Villenæ, filius infantis Aragoniæ Petri; cui successit Petrus comes Traftamaræ, tempore regis Henrici tertii. Tertio tradita

Roderico Daualos viro insigni & claro homini; qui a Ioanne secundo Henrici filio proditionis falso damnatus, bonisque eius in sectionem datis, sequens Henricanas partes, exul Valentia diem extremum clausit. Cui successit Aluarus Luna, infelicio, cuius vitæ tristis exitus infamauit aulæ opulentiam, & regum intimam consuetudinem.

ANNO
CHRISTI
653.

Comes exercitus.

Comes exercitus, qui lib. 1. cod. de officio vicarii, & lege, Nemo; cod. de assessoribus, comes militum & comes rei militaris appellatur, vniuersis legionibus, castrisque præficiatur, habebatque absolutum in milites imperium. Hoc ipsum munus exercebat apud Romanos tribunus militum; videlicet vt militem dicto audientem haberet, ad exercitationes deduceret, & in stationes & hiberna mitteret; clandestina cum hostibus colloquia vetaret, nouarum rerum auctores supplicio afficeret, pabulationes frumentationesque curaret, militum arma, stipendia, cibaria, comædatusque deessent, prouideret; breuiter summæ in exercitu rerum præset. De hoc consule Cassiodorum lib. 7. formula comitiæ principis militum. Hic apud Gothos alio vocabulo præpositus hostis, ni fallor, appellatur. Idque colligi ex lege 6. tit. 2. libri noni legum Visigothorum videtur, vbi vtraque appellatio vni eidemque tribuitur. Verba legis hæc sunt: *Quod si contigerit vt ipse comes ciuitatis, aut annonarius, per negligentiam suam non habens, aut forsitan nolens, annonas eorum dare dissimulet, comiti exercitus sui querelam deponant, quod annonas eorum dispensatores tradere noluerint: & tunc ille præpositus hostis hominem ad nos mittere non moretur.* Atque hæc sunt, quæ de comitum varia appellatione, officiisque a Gothis in Hispania regnantibus vsurpari solitis, in tanta Gothicarum rerum obscuritate, ex Conciliis, legibus, priuilegiis, aliisque veteribus monumentis elicere potui. Vir quidam doctissimus comitem sacrarum reliquiarum apud Gothos fuisse existimabat, forte quia legerat apud Cassiodorum aut alios, comes sacrarum. Ego vero & apud Cassiodorum & Iustinianum, comes sacrarum lego, id est, largitionum: cuius præcipuum officium erat, vt princeps per eum suam liberalitatem & magnificentiam exerceret, indulgentias daret, & militibus stipendia, & donatiua populo Kalendis Ianuariis nomine principis largiretur. Et hic vtpote augustalis habebat sub se iudicem sacrarum largitionum, & prouinciarum ceterarum largitionum comites: vt erat comes sacrarum largitionum per Illyricum, per orientem, & comites etiam commerciorum per orientem, Ægyptum, Mysiam demum & alias prouincias. Hunc donis præsidere regalibus Cassiodorus ait lib. 6. variarum cap. 7. *Huius, inquit, actus, innocens pietatis officium, illud semper ingerere, vnde se fama principis possit augere. Nihil per hunc districtum geritur, nihil seuerum forte censetur; sed tunc obsequitur, quando pro principe vota funduntur. Per hunc princeps supplicum fortunas erigit, Kalendis Ianuariis dona largitur: monetam hic regii vultus figura consignat, iudices prouinciarum sub sua potestate coercent. Negotiatores subiectos habet, vestis sacra curam gerit; salia*

ANNO
CHRISTI
653.

commercium huic deputatur: denique quidquid in vestibus, quidquid in are, quidquid in argento, quidquid in gemmis preciosum est, huius ordinationibus obsecundat. Haecenus Cassiodorus. Haec vero locutio aliquot in locis apud posterioris aevi scriptores occurrit, ut apud Cassiodorum lib. 5. Cypriano comiti sacrarum Theodoricus rex: apud Ammianum lib. 15. & alibi, comes priuatarum.

Procer. In Concil. Tolet. VIII. subscribit Dabila comes & procer, & Euredus comes & procer, & Frolla comes & procer. Vnde constat quod procer sit nomen dignitatis. Isidorus l. etymol. 9. cap. 4. sic inquit: *Proceres sunt principes civium vel civitatis, quasi procedes, quod ante omnes honore precedant. Vnde capita trabium, quae eminent extra parietes, proceres dicuntur, eo quod primo procedant.* Lege proceres ex Seruio in illud Virgilii Aeneidos 10.

Tot lecti proceres ter denis navibus ibant.

Proceres etiam magnates vocantur Concil. Tolet. XI. cap. 5. & primates palatii, & generosae personae. Erat autem sola dignitas sine administratione iurisdictionis.

Ducis & comitis dignitati gardingus ordine subiungitur. Erant Gardingus. que hi tres apud Gothos maioris locis personae, ut patet ex leg. Vuisegoth. l. 9. tit. 2. leg. vlt. ubi ita habes: *Si maioris loci persona fuerit, id est, dux, comes, siue etiam gardingus.* Et infra leg. eadem, atque alibi saepe, hi tres seu eminentiores coniunguntur. Et ideo inquit lex: *Id de cetero speciali decreto decernimus, ut quisquis ille est, siue sit dux, siue comes, atque gardingus.* Gardingi in lib. leg. Vuisegoth. non semel fit mentio: verum ita obscure, ut quod ipsius munus fuerit, liquide scire nequeamus. Illud tantum coniectura consequi licet, cum maioris loci persona dicatur, vnum ex praestantioribus palatinorum habuisse officii. Quod etiam ex legum Vuisegothorum lib. 2. tit. 1. leg. 1. non male colligitur, ubi cum sacerdotibus Dei, senioribusque palatii, praesentes in ordinatione legum gardingi fuisse commemorantur.

Maioris praestantiorisque loci personis (qui nunc magnates, nunc primates palatii appellantur) breuiter, ut res tulit, decursis, restat ut ad inferiores deueniamus. Inter quas tiuphadus primum sibi ordinem vendicabat, quique ei suberant millenarii, quingentenarii, centenarii, decani, exercitus etiam compulsores, annonarii, defensores, pacis assertores, numerarii, villici, saiones. Tiuphadum Germanorum lingua, quae Gothicae multum vicina est, altum significat; Tieph enim rem altam dici contendunt. Quidquid est, illud constat, vnam ex primis post ducis, comitis, atque gardingi dignitatem fuisse, ciuilemque administrationem habuisse, ut patet ex leg. 23. & 26. tit. 1. lib. 2. legum Vuisegoth. & lib. 4. tit. 5. leg. 6. Huic in omni criminalium negotiorum genere iudicandi licentia concessa erat, praeterquam in his criminibus quae legum sententiae aperte condemnant, quibus qui obnoxii reperiuntur, eos non iudicare amplius, sed ut iam a lege praedictos, condemnatosque debitis poenis subiicere cogebantur. Ita enim accipio legem 15. tit. 1.

lib. 2. legum Vuisegoth. quæ habet hoc modo: *Cum in ceteris negotiis criminalium causarum triumphadis iudicandi licentia concessa fuit, criminosos a legum sententiis iudicare non audeant, sed debitam in eis, ut competit, censuram exerceant.* Hic si quando siue ad bellum, siue alio auocaretur, vices suas aliis committere poterat. Sequitur enim in dicta lege: *Qui triumphadi tales eligant, quibus vicissitudines suas audiendas iniungant, ut ipsis absentibus, illi causas & temperate discutiant, & iuste discernant.* Huius in bello proxima auctoritas ad comitis exercitus dignitatem erat, cum quo simul de rebus arduis consultabat, cuius consilio militi in hostem pugnandi facultas dabatur, & adimebatur: denique cum hoc de summa rerum exercitus deliberabat. Hic si quem de triumphadia sua (sic copiarum militum quibus præerat, vocabantur) donis forte corruptus, de expeditione domum redire permiserat, aut domo in expeditionem proficisci non coegerat, acerbis poenis multabatur. Ut constat ex lib. 1. tit. 2. lib. 9. legum Vuisegoth. *Si triumphadus, inquit, ab aliquo de triumphadia sua fuerit beneficio corruptus, ut eum ad domum suam redire permetteret; quod acceperat, in nouecuplum reddat comiti ciuitatis, in cuius est territorio constitutus. Et si ab eo nullam mercedem acceperit, sed sic eum, dum sanus est, domum dimiserit, vel de domo in exercitum exire non compulerit, reddat solidos XX.*

Millenarii. Millenarii erant, qui mille sub se milites habebant. Horum meminit lex 26. tit. 2. lib. 2. leg. Vuisegoth. Isidorus lib. 9. etymol. cap. 3. *Sunt qui mille præsumt militibus, quos nos millenarios appellamus.*

Quingen-
tenarii. Quingenarii, qui quingentis militibus præerant. Hi si quem etiam de suis propter munus aliquod ab hoste domum redire consensissent, aut in hostem domo proficisci non coegissent, quod acceperant, nouecuplum etiam comiti ciuitatis, cuius territorio suberant, reddere tenebantur. Si vero nullo accepto munere id fecissent, XV. solidos inter milites suos diuidendos reddebant. Id cautum est leg. prima, tit. 2. lib. 9. leg. Vuisegoth. Horum etiam meminit lex 26. tit. 1. lib. 2.

Centenarii. Centenarii, teste Vegetio lib. 2. cap. 13. dicti sunt, quos antiqui centuriones vocabant, centum videlicet militibus præfectos. Ab Isidoro id animaduersum est lib. 9. etymolog. cap. 3. *Centuriones, inquit, dicti, eo quod centum præsumt militibus: sicut quinquagenarii, qui sunt in capite quinquaginta militum: & decani ab eo, quod militibus decem præficiuntur.* Hi si centenam (sic iis temporibus loquebantur) suam deferentes, domum ab hostibus refugissent, capite plecebantur. Si vero vel ad sacra altaria, vel ad episcopum confugissent, trecentos solidos exsoluebant comiti ciuitatis, in cuius erant territorio constituti: neque postea inter centenarios, sed decanos tantum habebantur. Quod si ipsi ob beneficium forte acceptum, aliquem de centena sua domum ab exercitu redire, aut domi manere, neque in hostem proficisci passi fuissent, nouecuplum acceptum suo comiti ciuitatis reddebant. Quod si ob nullum munus acceptum id permisissent, decem solidos comiti ciuitatis dabant. Habes hæc

ANNO
CHRISTI
655.

omnia fufe in leg. 3. tit. 2. l. 9. Centenariorum meminit etiam Concil. Arelatense sub Carolo magno, his verbis: *Ne comites, vel vicarii, seu iudices, vel centenarii, sub mala occasione vel ingenio res pauperum emant.*

Decani, quos Varro, Suetonius, aliique probati auctores decuriones appellant, decem militibus imperabant. Hi si relicta decania, ab hoste domum recessissent; aut cum sani essent, domo exire in expeditionem detrectassent, x. solidos comiti ciuitatis dare cogebantur. Quod si aliqua mercede a superiore suo impetrassent, v. tantum solidos luebant, vt ostendit lex 4. eiusdem tituli & libri. Vbi amplius additur: *Quod si aliquis, qui in tiuphadia sua fuerat numeratus, siue permissu tiuphadi sui, vel quingentenarii, aut centenarii, vel decani sui, de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua in hostem proficisci noluerit, in conuentu mercantium publice centena flagella suscipiat, & reddat solidos decem.*

Decani
qui

Et quandoquidem in locum de Gothica militia incidimus, erant apud eos, qui dicebantur exercitus compulsores; nempe qui Gothos in hostem exire compellerent: vt habetur in leg. 2. tit. 2. lib. 9. Hi multis in locis serui dominici appellantur; forte quod erant serui, qui regalibus seruitiis mancipabantur. Quorum tanta erat auctoritas, vt palatinis officiis honorarentur, & testandi sicut ceteri potestatem haberent. Testatur id lex 4. tit. 4. l. 2. legum Vuisegoth. Hi si quid ab iis, qui in exercitum compellebantur, sine ipsorum voluntate abstulissent, vndecuplum restituere cogebantur, & quinquaginta insuper flagellis multari, leg. 2. tit. 2. lib. 9.

Ad exercitus robur conseruandum in primis pertinet, ne annonæ laboret inopia; ob idque prouida Gothorum cura cautum est, vt per singulas ciuitates atque castella crearentur, qui militibus eam sine fraude exhiberent. Ii nunc annonarii, nunc dispensatores annonæ, nunc erogatores annonæ in Gothorum legibus dicuntur. Videtur & comes ciuitatis huius rei curam gessisse, vt patet ex leg. 7. tit. 2. l. 9. leg. Vuisegoth. vbi cauetur, si contingat, vt ipse comes ciuitatis, aut annonarius, per negligentiam suam non habens, aut forsitan nolens, annonas dare militibus dissimularet, apud comitem exercitus conquerantur: qui eos, in quantum temporis subtraxerunt consuetas annonas, in quadruplum de propriis facultatibus restituere cogeret. Consistit autem proprie annona in frumento, oleo, vino, sale, carne. Solebat autem in militia Romana annona militibus pro stipendio per singulos dies distribui expeditionis tempore; veluti buccellatus panis, quem bis coctum vocamus, duobus diebus; ac panis alius tertio; vno die vinum, alio acetum; vno die lardum; caro veruccina biduo, ex com meatu publico. Cui annonæ interdum pecuniæ erogatio accedebat, & vestitus, & alia id genus militibus necessaria. Quando annona loco pecuniæ in solutionem militibus dabatur, dicebatur stellatura, quia per tesseras stellatas species alias pro annonâ accipiebant: vt annotauit Vuolphang. Lazius lib. 12. comment. reipubl. Romanæ cap. vlt. Hæc annona quæ per capita singulis diebus militibus dabatur, panes ciuiles, quan-

Exercitus
compulso-
res.

doque annona ciuilibus dicitur, & salarium. Qui annonarias species exhibebant, opinatores dicebantur, vt constat ex lege opinatoribus lib. 12. C. tit. 29. Interdum etiam nomine annonæ, vniuersum militare salarium seu præbendum accipitur. Idque Flauii Vopisci abunde declaratur auctoritate, qui in Aureliano, *oleum (inquit) sal, lignum nemo exigat; annona sua contentus sit.* Patet etiam ex Vegetio libris de re militari: *Torquis (inquit) aureus solidæ virtutis præmium fuit; quem qui meruisset, præter laudem, duplas consequebatur annonas.*

Defensores.

Defensorum etiam meminit lex 26. tit. 1. lib. 1. legum Vuisegoth. Horum officium erat in duplici ratione. Alii sunt, qui nomine ciuitatis causas, lites & negotia curant, vt actores syndici. Alii defensores sunt cum potestate & magistratu, qui locorum defensores dicuntur. De quibus leges Vuisegoth. loquuntur; leges etiam Romanæ lib. 1. & l. defensores ciuitatum 3. C. tit. 53. de def. ciuit. Alii dicuntur prouinciarum defensores, quibus latior cura & plures res, & ciuitates defendendæ commissæ sunt, & vt inquit Iustinianus, paterna voce ita dicti, vt eripiant a malis iniuriam patientes. Erat quinquennale hoc munus l. 4. C. de defenf. ciuitat. ex nouellis Iustiniani factum est biennale. §. iusiurandum. & §. fin. eodem titul. in nouellis. Prædictorum singula declarat pulcre lex 4. titul. 54. codicis lib. 1. his verbis: *In defensoribus vniuersarum prouinciarum (alias singularum ciuitatum, vel vt alii, vniuersarum ciuitatum) erit administrationis hæc forma, & tempus quinquennii spatium metiendum: scilicet vt in primis parentis vicem plebi exhibeas, descriptionibus rusticos, vrbanoque non patiaris affigi: officialium insolentia, & iudicum procacitati, salua reuerentia pudoris, occurras: ingrediendum voles ad iudices liberam habeas facultatem: superexigendi damna, vel spolia plus petentium ab his, quos liberorum loco tueri debes, excludas, nec patiaris quidquam ultra delegationem solitam ab his exigi, quos certum est remedio non posse reparari.* Et Cassiod. l. 7. variarum in formula defensoris cuiuslibet ciuitatis: *Nihil venale, nihil improbe facere velis, qui tali nomine nuncuparis. Commercia ciuibus, secundum temporum qualitatem, æquabili moderatione dispone. Definita serua, quæ iusseris: quia non est labor, vendendi summas includere, nisi statuta precia castissime custodire. Imple enim re vera boni defensoris officium, si ciues tuos nec legibus patiaris opprimi, nec caritate consumi.* Gratianus etiam, Valentinianus, & Theodosius, CCC. Theodoro defensori formam defensionis præscribunt. l. in defensoribus, & l. 4. cuius verba superius attulimus.

Pacis assertor.

Pacis assertor apud Gothos erat, qui ad faciendam pacem regali destinabatur auctoritate. Differebat autem assertor a iudice, quod illi omnium negotiorum, actionumque causas terminabant: hi vero non alias, nisi quas illis regia commiserat ordinandi potestas. Hæc ex l. 16. tit. 1. lib. 2. leg. Vuisegoth.

Numerarii, & villici.

Duo sequuntur officia, quæ vt vicina frequenter coniunguntur, numerarii nempe, & villici. Isidorus de numerario, l. orig. 9. c. 4. sic ait: *Numerarii vocati sunt, qui publicum numum ærariis inferunt,*
hoc

ANNO
 CHRISTI
 653.

hoc est, qui pecuniam regiam, ex tributis, & portoriis, & vectigalibus partam, in araria inferebant. Extat titulus 50. in C. de numerariis & actuariis, qui a Iustiniiano tabularii dicti sunt. Hic etiam annonas, quæ ex villis fisco regio debebantur, procurabat: quod si singulis annis facere neglexisset, duplo de propriis facultatibus soluere cogebatur. Constat ex Conc. XIII. Tolet. in edicto Eruiigii regis ad priuatos, siue fiscales populos, his verbis: *Certe si quis ille dux, comes, triumphadus, numerarius, villicus, aut quicumque curam publicam agens, tributa exacto sibi commisso, annis singulis plenario numero non exegerit, aut exacta apud se retinuerit, & ea statim thesauris publicis inferre neglexerit, duplata tributa ipsa de propriis rebus suis modis omnibus in publico inferet.* Fuerunt hæc duo officia ex humilioribus apud Gothos. Ac de villico id tantum conuicere licet, quod eamdem fere cum numerario functionem habeat. De numerario autem res certa est; cum eius munus, ut fordidum atque abiectum, etiam Conc. Tol. XVI. in Theudemundo spathario damnetur. Verba eius, quia clarius id explicant, apponere non pigebit, ex edicto regio ad patres: *Et quia precessor noster, diua memoria dominus Vuamba rex, in ipsis regnandi primordiis Theudemundum spatharium nostrum, contra generis vel ordinis sui usum, Festi quondam incitatione Emeritensis episcopi, solius tantum regie potestatis impulsu, in eandem Emeritensem urbem numeraria officium agere instituit (quod etiam unius anni excursu contra rationem noscitur peregisse) imo, quia nec valuit imperio gentis obistere, vestri edicto Concilii ab eodem Theudemundo, suaque omni posteritate talis actionis officium suspendatis, quo nullo ulterius tempore, tam ipse, quam omnis eius progenies, usque in finem sæculi, ob hanc causam videantur aliquatenus molestari.*

De villico, sic Isid. l. 9. etym. c. 4. *Villicus* (inquit) proprie villa gubernator est; unde a villa villicus nomen accepit. Interdum autem villicus non gubernationem villa, sed dispensationem vniuersa domus, Tullio interpretante, significat, quod est vniuersarum possessionum & villarum dispensator. Locus Ciceronis ab Isid. citatus, est Verrina 5. villicus a Varrone de rustica l. 1. c. 2. dicitur, qui præest pago, & totius rei rustica curam habet.

Saionum frequens mentio est apud Cassiodorum, & in leg. Vuisigot. l. 6. Hi, ut ex variis locis colligere licet, iidem erant, qui apud Romanos apparitores; regii videlicet, ac magistratus ministri, qui ad eorum iussa exequenda semper præsto erant. Solebant etiam cancellariis saiones assignari, ut ostendit Cassiodorus l. 12. in ep. cuius initium est: *Oportet quidem cuncta, &c.* Vbi munus eorum scite describitur his verbis: *Quapropter deuotionem tuam solatiis illius viri clarissimi cancellarii nostri solenni more deputamus; ut contra nullum alium erigaris, nisi qui legibus parere despexerit. Ad forum trahere, qui iusta non recipit: sub continentia irascere: sub maturitate dstringere: timeri te amplius volumus, quam probari: quia illud maxime vigori tuo reputabitur, si nullius presumptione peccetur. Cogitetur præ omnibus pecunia publica fidelis actio. Sit tuum commodum contemptus alienus. Coactus faciat, qui iusta sponte complere neglexerit. Causis tantum delegatis impende. Si præcepta sequeris, deuisa non requiris. caret culpa, qui imperata perfecerit. In executore il-*

Concil. Tom. 15.

Yy

lud est pessimum, si iudicis relinquat arbitrium. Non inde iacteris, quod tibi non potest obuiari. Nec assumere superbiam velis, quia te multorum humilitas pertimescit. Plura de hoc lege apud eundem Cassiodorum, l. 2. ep. ad Vlingem saionem, l. 4. ad Gesilam saionem, ad Thecutar saionem, ad Dudam saionem, ad Veranum saionem, ad Gudinandum saionem, ad Auilfum saionem, ad Gudium saionem, aliisque apud eundem locis complurimis. Et legum Vuisegoth. l. 2. tit. 1. l. 17. cauetur, vt si saio iudici in aliquem contra legum æquitatem insurgentem obsequens, alium consenserit comprehendere, distringere, vel aliquid rerum auferre. C. publice ictus flagellorum accipiat, & præsumptionē tali emendatione coerceat. Leg. etiam 25. tit. & l. cit. sic scribitur: *Quod si ea, quæ iudex ordinare decreuit, saio callidus implere neglexerit, res, de qua agitur, si vnciam auri, vel infra valere constiterit, illi, cui res debita est, idem saio de suo auri solidum reddat. Si certe plus valuerit, per singulas vncias, singulos solidos pro sua tarditate persoluat. Idem vero, si super duas vncias, vsque ad libram auri, eadem res valere probatur, decem flagella suscipiat, ac sic crescente auri numero, crescat & pœna flagelli. Idem vero saiones, cum pro causis alicuius vadunt, si minor causa est & persona, duos caballos tantum ab eo cuius causa est, accipiant fatigandos. Si vero maior persona fuerit, & causa, non amplius quam sex caballos, & pro itinere, & pro dignitate debebunt accipere.* Alia de eodem multis capitulis eiusdem libri inuenies.

Seruus fi-
scalis.

Seruus fiscalis, vel fiscalinus dicitur, eo quod res & corpus eius fisco regio cedat. Hi in officiis mancipati regi inseruiebāt. De quibus etiam Concil. Tol. III. c. 15. Fiscales serui ecclesias construxere ex sua paupertate, & in aliis Conc. De his fit frequens mentio l. 2. leg. Vuisegot. tit. 4. c. 4. Nam illic legislator agens de iis, quorum testimoniū admittendum est: *Seruo (inquit) penitus non credatur, si super aliquem crimen obiecerit, aut etiam si dominum suum in crimine impetierit. Nam et si etiam in tormentis positus exponat quod obiecit, credi tamen illi nullo modo oportebit. Exceptis seruis nostris, qui ad hoc regalibus seruitiis mancipantur, vt non immerito palatinis officiis liberaliter honorentur, id est, stabulariorum, gillonariorum, argentariorum, coquorum quoque prepositi, vel si qui præter hos superiori ordine, vel gradu præcedūt. Quos tamen omnes & regia potestas iugiter non habet incognitos, & nullis eos constat prauitatibus aut criminibus implicatos. Quibus utique vera dicēdi vel testificandi licentia sicut ceteris ingenuis hac lege cōceditur.* Itaq; inter officia seruorum fiscalium recensentur stabularii, gillonarii, argentarii, coqui. Quos omnes antiqua leg. Hispaniæ translatio ita explicat: *Assi cue-mo los que mandan las bestias los que mādān los rapaces, los que son sobre los que fazen la moneda, e los que son sobre los cozineros. Gilonarii vox Gothica, puerorū præfecti. Nam, gielm, illis lasciuire est, quod proprium est eius ætatis: vnde, giel, lasciuus. Gielei comatulus. Posterior ætas præfectum istorum, alcayde de los dōzeles vocitauit. Et l. 10. tit. 2. l. 4. legum nostrarū cauetur, vt si quis per tricennii tempus quodcumque de fisci, aut cuiuspiā rebus tenuisset, aut quocumque iure possedisset, perenni sibi iure vindicaret, & retēret, ex-*

ceptis mancipiis fiscalibus, in quibus hoc tricennale tempus nullo modo valebat, neque vllum præiudicium quo minus in potestate fisci perpetuo manerent, afferebat. Hactenus de officiis Gothorum, ea breuitate, qua potuimus, & integritate. Lector boni consulat.

V I T A

EVGENII PAPÆ I.

ANNO
CHRISTI
654.

* Auentinz

EVGENIVS, natione Romanus, de regione prima^a Auentinensē, clericus a cunabulis, ex patre Ruffiniano,^b sedit annos duos, menses octo, dies viginti quatuor.

Fuit enim benignus, mitis, mansuetus, omnibus affabilis, & sanctitate præclarior. Rogam clero solitam tribuit, & indigentibus eleemosynam ministravit. Vt etiam die transitus sui pauperibus, vel clero, seu familiæ presbyteria in

* integro

* integrum erogari præciperet. ^c Huius temporibus Petrus patriarcha Constantinopolitanus direxit synodicam epistolam ad sedem apostolicam iuxta consuetudinem

* non aliter declarans duas operationes,

priorem omnino obscurissimam, & vltra regulam, * non autem declarans operationes, aut voluntates in Domino nostro Iesu Christo. Et accensus populus, vel clerus, eo quod talem synodicam direxisset, minime * est suscepta,

* C. suscepunt eam,

sed cum maiore strepitu est a sancta Dei ecclesia proiecta: Vt etiam nec eundem papam dimitteret populus, vel clerus, missas celebrare in basilica sanctæ Dei genitricis, semperque virginis Mariæ, quæ appellatur ad præsepe, nisi promississet his ipse pontifex minime eam aliquando suscipere. Fecit autem episcopos per diuersa loca numero

* B. 22.

* 21. Qui etiam sepultus est ad beatum Petrum apostolum sub die 4. Nonas Iunii. Et cessauit episcopatus mensem

* C. 13.

I. dies * 29.

NOTÆ.

^a *Eugenius.*] Post S. Martinum papam in Chersonesum relegatum, Eugenius ad instantiam Theodori Calliopæ exarchi, clerus Romanus Eugenium sedis apostolicæ vicarium designauit, ea intentione, qua supra dixi. Quando autem de S. Martini obitu certum nuntium Romam delatum est, nullus alius quæsitus fuit, qui ipsi succederet; sed qui antea vicaria tantum præfectura fungebatur, tamquam verus & legitimus pontifex sedere cœpit, anno Domini 654. qui est Constantis 13.

^b *Sedit annos duos, menses octo, dies 24.*] Intellige a tempore Martini in Chersonesum relegati: nam si computentur tempora sedis dūtaxat,

Concil. Tom. 15.

Yy ij

Eugenius quando pontifex factus.

Quandiu sederit.